

אהוות תורה

וכי אפשר לגדף?

הופעת פרשיית דיני נזיקין בלב סיפור המגדף שופכת אור על טיב חטאו וגם על הנימוק להריגתו

הגאון רבי דוד לייבל שליט"א
נשיא 'אחוות תורה'

פרשת המגדף, המופיעה בסוף פרשתנו, מתחילה בתיאור המעשה. שני אנשים רבים במחנה, ואחד מהם, בן אשה ישראלית ואיש מצרי, נוקב את השם ומקלל. בני ישראל מביאים אותו למשה, ועד להכרעת דינו הם מניחים אותו במשמר.

החלק התמוה הוא מה שמתרחש אחר כך. ה' אומר למשה להוציא את המקלל אל מחוץ למחנה ולרגום אותו באבנים, אך לפני שהתורה עוברת לביצוע גזר הדין, מופיעה פרשה שלמה שעוסקת בתערובת של דינים: ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו: ונקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח בנקבו שם יומת: ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת: ומכה נפש בהמה ישלמה נפש תחת נפש: ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן יתן בו...

רק לאחר מכן נאמר שבני ישראל מוציאים את המקלל ורגומים אותו באבן כאשר צו.

מה פשר קובץ הדינים הזה שהצטרף לדינו של המגדף? כשמתבוננים בדינים ניתן לשים לב שבמרכזם נמצא העיקרון 'מידה כנגד מידה'. הפרשה חוזרת על העיקרון 'נפש תחת נפש' ו'עין תחת עין' באופנים שונים.

משמעות הדבר היא שהמגדף נידון למוות כפועל יוצא מאותו עיקרון מוכר של מידה כנגד מידה. הכיצד?

לשם כך עלינו להקדים ולשאול מה בדיוק חטאו של המגדף. והאמת היא שבשאלה זו התחבטו גם בני ישראל. חז"ל אומרים שבניגוד למקושש שהיה ברור שחייב מיתה ורק לא נודע איזו מיתה, הרי שלגבי המגדף הם כלל לא ידעו אם הוא חייב מיתה.

במה הם הסתפקו?

נראה שהם חששו שמא האמירה 'יכה יוסי את יוסי' היא חסרת פשר ואין טעם

לחייב עליה. המגדף הרי מאמין בקיומו של א-לוהים, והרי מי שמכיר את מציאות האל מבין מיד שאין שום תוכן לאמירה 'יכה יוסי את יוסי'.

אך התשובה של ה' היא שהמגדף חייב מדוע?

כי אמנם המגדף מכיר במציאות הא-ל, אך כפי הנראה, מי שמברך את השם סבור כי אין הבורא שולט בעולם. הוא אמנם ברא הכול והוא כל יכול, אך העתיד ח"ו אינו בידי. טעות זו יכולה לנבוע מהכאוס ששורר בעולם. צדיק ורע לו, רשע וטוב לו. ברצונו הוא ברא עולם, אך בסוף ניחם והביא עליו מבול. ברצונו הוא בחר בעם ישראל, אך בהמשך ביקש כמה פעמים לבלותו. אין זאת אלא שהוא בעל יכולת בלתי מוגבלת ליצור ולברוא, והוא היה הווה ויהיה, אך מה שיתרחש בעתיד אינו בשליטתו.

זו הרי המשמעות של ברכה וקללה. המברך מאחל לחברו בני חיי ומזוני, כלומר 'יש לך עתיד טוב', והמקלל - להיפך, הוא אורר את עתידו של חברו ואומר 'אין לך עתיד'.

ומנין הגיע המגדף למסקנה זו? אפשר אולי לנחש. חז"ל דורשים 'וינצו במחנה - על עסקי מחנה'. הם גם אומרים שבגלל היותו בן איש מצרי לא קיבלוהו שבטש דן, שכן 'באותות לבית אבותם' נאמר, ולא 'לבית אמותם'. לכן עמד וגידף. אפשר שטענתו כלפי שמיא הייתה, וכי זו היצירה שלך? כך נראה עם הסגולה שבחרת, דוחים את הגר ואין מקבלים אותו? מתוך כך סבר שניתן לגדף, שניתן לומר 'יכה יוסי את יוסי'. כביכול אין הבורא מעצב את העתיד. הוא ברא את העולם ובחר בישראל, אך לגבי העתיד - אין לו שליטה, ומשכך אפשר חס וחלילה לברך.

ועל כך באה ההוראה שיש להורגו, והטעם - מידה כנגד מידה. אין זה עונש על חילול השם. הריגת המגדף היא כמו עונשי הנזיקין, עין תחת עין. מי שמכחיש את קיומו של הא-ל, המשגיח והשולט בעולם, דינו הוא שישללו את קיומו שלו. כביכול נפש תחת נפש.

התארים המתקדמים אינם אמורים להיות כלי לצבירת הון, אלא אמצעי לתיקון עולם
מאמר מערכת

כיצד נבין את פסול בעלי מום, בתקופה שבה המודעות לרווחתם היא הגבוהה ביותר
במחשבה שנייה

גם אם נפל, גם אם טעה, גם אם לא הגשים את ייעודו, יש שיעור שאפשר ללמוד רק ממנו
האור הנשי

הוא הגיע לדין תורה ויצא מפסיד. מתוך תחושת עלבון זו החליט שיש מענות כלפיו בבית הדין של משה
צידה לדרך

התפילה של אתמול היא אותה תפילה, אבל אתה לא אותו אדם
חסידות: א ווארט

שאלות בהלכה?

בית הוראה אחוות תורה
072-371-2370

שלוחה 1 בית הוראה בראשות
הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

שלוחה 2 בית הוראה חושן משפט
בראשות הגאון רבי מנחם מנדל
שפרן שליט"א, נשיא אחוות תורה

שבת
שלום

מעגל הקודש

חמישים יום לוקח לשעורים להפוך לחיטים. חמישים יום לוקח לגרגירים הקלויים בטולי השימוש להפוך לחם איכותי. חמישים יום בהם הכבש האחד הבא עם העומר האחד הופך לשני כבשים הבאים עם שתי הלחם.

חמישים יום בהם הבסיס הבלתי מעובד עובר עיבוד איכותי והופך מוכן לאכילה, חמישים יום בהם הכבש היחיד, המינימום, הופך לקבוצה, לקרבן ניכר ומשמעותי. חמישים יום בין תחילתה של הקצירה באביב, ובין הבאת המעשה לידי מימוש לקראת תחילתו של קיץ. חמישים יום בין פוטנציאל - למימוש, בין עשייה בוסרית הנראית בטולת תוחלת ואף מעט עלובה - לתוצר איכותי משמעותי ומעורר רושם.

חמישים יום בהם נקודות הקצה, הן ההתחלה הדלה והן סיום התהליך רב הרושם, מחוברות אל הקודש, מותנות בו, מאפשרות לגשת אל החדש, אל היציאה לדרך. רק אחר הקדשת התהליך מקצה אל קצה, מתאפשרת הגישה אל מקורו של השפע, אל האלוקים. מתאפשר שיתופו המלא של האל ביצירותיו של האדם.

אך היצירה האינטנסיבית ומעוררת ההתפעלות מהאפס אל השלם, אף כשבאה יד ביד עם קרבן מכיר תודה, סובבת סביב האני, האישי, היוצר, העושה, הקוצר את הגלם ובונה ממנו עולמות חדשים. המעגל של אינדיבידואל עם אלוקיו בונה עולמות אך יוצר מעגל סגור מלא עוצמה מרוכזת, ומלא בעיוורון אל מי שמחוצה לו.

הציור המתחיל בקצירה היוצרת עולמות, לא נסגר בתוצר המופלא, אלא בצורך לפתוח את המעגל, לשים אל הלב את הפאה והשכחה, את הקצה שמחוץ למעגל היוצר, את הנשכח בשדה, שלא יידרס, שלא ייעלם בתוך העשייה השוצפת, שיוכנס אף הוא בשיקולי היוצר מלא המוטיבציה. ורק כך יושלם מעגל הקודש, הכולל את אלוקים הנותן שפע ליצור עימו, לא רק לחם אלא גם חסד ומוסר.

ואשה גרושה מאישה לא יקחו (כ"א ז)

פרשה שהסעירה את העולם היהודי בראשית המאה ה-19 ושככה חלפה לה, התרחשה כך: יהודי עשיר ידוע רצה להתחתן עם אישה שנשאה חן בעיניו. אך דא עקא, הוא היה כהן, והיא - גרושה. רישום הנישואין של יהודים היה מסור לרבני הערים ובאותה תקופה לא התאפשרו נישואין אזרחיים במוסדות העירייה כפי שהדבר החל להתאפשר בתקופות מאוחרות, ולכן בלית ברירה לא הייתה לעשיר אפשרות לממש את תוכניתו בלי לעבור דרך המוסדות הרשמיים.

העשיר לא היה ירא שמים גדול, שכן כנראה 'למדן בגרוש', שימצא עבורו עילה שבאמצעותה יוכל לכוף את בית הדין היהודי לרשום את נישואיו לאותה גרושה. חיפש ומצא. בתביעה שהגיש לבית המשפט המלכותי של אוסטרר-הונגריה, נטען כי הערכאה הרלוונטית היהודית מתאנה אליו על לא עוול בכפו. אמנם, אכן אסרה התורה על כהן לשאת גרושה, אולם הדין זה יש הסבר הגיוני: הכהנים הם נכבדי העם ולכן לא ראוי שיקחו אישה שבעלה גירש אותה וכנראה מצא בה פסול כלשהו.

במקרה שלפנינו, סיים עורך הדין את כתב התביעה, המצב שונה בתכלית. שכן האישה היא זו שמצאה פגם בבעלה הראשון והיא שגירשה אותו. לא להיפך. החלת דין התורה גם במקרה כזה, היא החלטה שרירותית של בית הדין ובית המשפט הנכבד מתבקש להורות לבית הדין שלא לחרוג מסמכותו.

בהתייעצות עם החתם סופר, השיב בית הדין: בתורה עצמה לא מוזכרת האפשרות שאישה תגרש את בעלה, האפשרות לאלץ אותו לעשות זאת היא תקנה מאוחרת של חז"ל, אך מאחר שהמבקש אינו מוכן להיצמד לפסיקת חז"ל שאסרו על כהן לשאת גרושה בלי תלות בטעם כזה או אחר, בית הדין נאלץ לדון אותו בתנאי התורה המקוריים ולפיהם במקרה שהאישה גירשה את האיש, היא... עדיין אשת איש ואין אפשרות לרשום את נישואיה לאחר. [מעובד על פי אגדה עממית, מאוצרו הישן]

והכהן הגדול מאחיו (כ"א י)

גמרא: גדלו משל אחיו עניין ראשון במעלה הוא שגדולתו של הכהן תגיע 'משל אחיו', מינוי 'מלמטה', שהעם יעשה אותו 'גדול' ולא יהיה המינוי בכפייה מידי זרים. [בשם הרבי רבי יהונתן אייבשיץ]

ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא (כ"ב ט)

הסופר והמשפטן היהודי יוסף רוזנטל פגש פעם ברבה הנודע של בריסק רבי יושע בער סולוביצ'יק, בעל 'בית הלוי' והלין בפניו: כיצד נטלו הרבנים, מזמן חז"ל ועד ימינו אנו, רשות לעצמם להכריז מעת לעת על חומרות או סייגים שראוי להחמיר בהם, בה בעת שהתורה אומרת במפורש שהדבר אינו ראוי והקדישה לכך איסור לא תעשה מפורש, 'לא תוסיפו'.

בענה רבי יושע בער ואמר: על כך נאמר בפרשת השבוע 'ושמרו את משמרתו - ולא ישאו עליו חטא', דרך דרוש: שכאשר מוסיפים סייגים בתור משמרת למשמרת המקורית, לא יהיה בכך אותו חטא של הוספת איסור גמור חדש.

דומה הדבר, סיים, לרופא שמורה לפציינט לקחת תרופה מסוימת במינון מדויק ומוסיף הוראה כללית להרבות בשתיית תה חם עם לימון. אסור באיסור חמור לקחת אפילו טיפה מיותרת מהתרופה עצמה, אבל תה עם לימון, רשאי החולה לשתות ככל שיוכל, כך יאה וכך נאה. [מעובד על פי אגדה עממית]

וספרתם לכם ממחרת השבת (כ"ב טו)

ספירת העומר לקראת מתן תורה מתחילה עם קצירת התבואה החדשה, וקרבן העומר הוצמד לתחילת ההכנות לקראת מתן תורה. רמז הוא לנו בימי ספירת העומר שאם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח. [על פי מהר"ל]

כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורותיכם (כ"ג א)

לא נאמר כאן 'חוקת עולם לדורותיכם' על הציור 'ועיניכם את נפשותיכם'. ולכאורה אין חילוק בנצחיות ההלכה בין שני הדינים הללו של יום הכיפורים. התשובה נעוצה בהיסטוריה היהודית. גלוי וידוע לפני נותן התורה שבימי חנוכת מקדש שלמה "אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכיפורים" (מועד קטן דף ט) אלא אכלו ושתו, כאמור 'ויעש שלמה בעת ההיא את החג' (מלכים א פרק ח). מהתיאור בגמרא עולה רק שהפרו את הצום בחג שעשו לכבוד חנוכת המקדש, אך נראה ששבתו ממלאכה כתמיד. ואם כן נמצא שרק האיסור של 'כל מלאכה לא תעשו' הוא אכן בבחינת 'חוקת עולם' שלא ניתנה להפרה לעולם. ואילו הדין 'ועיניכם את נפשותיכם' כן נדחה בעתיד בהוראת שעה, ושוב לא היה מתאים לכנותו 'חוקת עולם'. [על פי 'משך חכמה']

העושר שבהסתפקות

האם בעידן הסטארט-אפים והיזמות,
עדיין רלוונטי להסתפק במה שיש?

בפארק הייטק במרכז הארץ, בנו שני מנהלי חברות את דרכם המקצועית בגישות מנוגדות. ד"ר אהרון גלעד, יוצא ישיבה ובוגר הטכניון במדעי המחשב, ניהל חברת סייבר קטנה אך יציבה, המתמחה בפתרונות אבטחה מתקדמים. אהרון הקפיד לצמוח באופן אורגני, משתמש רק בהון העצמי של החברה, ממאן לקחת השקעות חיצוניות או הלוואות מקרנות הון סיכון. "צמיחה מבוקרת, ללא חובות, מאפשרת לי חופש קבלת החלטות אמיתית", נהג לומר בישיבות דירקטוריון.

מנגד, עוז'ר יונתן ברקוביץ', אף הוא יוצא ישיבות ובוגר תואר שני במנהל עסקים, הקים חברת פינטק שצמחה במהירות מסחררת. בניגוד לאהרון, יונתן נהג לחשוב במונחים של 'לבלוע את העולם או לא להיות'. ואכן, יונתן גייס עשרות מיליוני דולרים ממשקיעים, לקח הלוואות בערבות אישית, והעסיק מאות עובדים בארבע מדינות. הוא היה מודע היטב לסיכונים שבמודל העסקי שלו, אך כפי שאמר לחברו הקרוב: "אני מרגיש שאני על הגל, ולא מסוגל לוותר על הסיכוי לתהילה ולהצלחה חסרת תקדים". הוא הופיע בכנסים, הרצה באוניברסיטאות, והתראיין למגזינים כלכליים. חברתו נחשבה ל"יוניקורן" הבא בעולם הטכנולוגיה הפיננסית.

בתשפ"ב (2022) בכנס טכנולוגי יוקרתי שהתקיים במלון חמישה כוכבים, הגיעו שניהם להרצאות. מארגני הכנס, שהיו מוקסמים מהצלחתו המטאורית של יונתן, דחקו את אהרון לאולם הרצאות קטן וצדדי, והקצו ליונתן את האודיטוריום המרכזי. כשאהרון הבחין ביונתן נכנס מלווה בצוות יחסי ציבור ומצלמות, הוא זיהה מיד את עמיתו. אהרון הרגיש זעם מסוים, אך בחר להתרכז בהרצאתו, שאמנם הועברה בפני קהל מצומצם אך מקצועי ומעמיק.

שנה לאחר מכן, קרסה חברת הפינטק של יונתן. הריבית עלתה, המשקיעים דרשו תשואות, והטכנולוגיה שלו התגלתה כפחות חדשנית מהמצופה. יונתן לא הצליח לעמוד בתשלומי החוב, והנושים איימו בתביעות אשיות. קבוצת חברים וקולגות מהתעשייה החלו לגייס כספים כדי לסייע לו להימנע מפשיטת רגל, ופנו גם לאהרון. כשנשאל אהרון אם יתרום למאמץ,

השיב: "אמנם צפיתי מראש את התוצאה והזהרתי את יונתן בעבר מפני הסיכונים שהוא לוקח, אך אני מבין את הפיתוי שבתהילה ובצמיחה המהירה. אתרום חלקי לסיוע, אך מקווה שיונתן ילמד מהניסיון הזה". אחר כך הוסיף בשיחה פרטית: "אני מודה לבורא עולם שנתן לי את התבונה להסתפק במה שיש, לצמוח בקצב שלי, ולהימנע מהפיתוי למלא כותרות בעיתונים הכלכליים על חשבון יציבות אמיתית".

המשל העתיק מצקלוננו של המגיד מדובנה, על שני סוחרים, ממחיש עיקרון יהודי עמוק - "איזהו עשיר - השמח בחלקו" (אבות ד א) ונזכרנו בו לרגל לימוד פרקי אבות הנהוג בשבתות הקיץ. בעולמנו המודרני, תרבות הסטארט-אפים והיזמות מקדשת את הצמיחה המהירה, גיוסי ההון האגרסיביים, וה"אקזיטים" המרשימים. אך חז"ל מלמדים אותנו שאושר אמיתי ועושר נפשי נמצאים דווקא ביכולת להסתפק במה שיש. כמו האדם שביקש להיות "בחיר הברואים" ולשלוט בכל, כך גם בעולמנו, המנהל השואף לאימפריית-ענק עסקית בהעדר תנאים להתפתחות עסקית טבעית, מסכן את יציבותו הכלכלית והנפשית. המלאכה האלגוריתמית של פיתוח טכנולוגי מושתתת על יסודות איתנים - לא על מגדלים פורחים באוויר.

האתגר שעומד בפני אנשי מקצוע יראי ה' בעולם הטכנולוגי והאקדמי הוא לשמור על שפיות ערכית בתוך מרוץ התחרויות והיוקרה. ההשכלה הגבוהה והתארים המתקדמים אינם אמורים להיות כלי לבניית מעמד חברתי או להצטברות הון, אלא אמצעי לפרנסה בכבוד, לשירות הקהילה ועקרונותיה ולתיקון עולם במלכותו יתברך.

בסופו של יום, הפיתוח האישי והמקצועי הוא מסע ארוך-טווח, לא ספרינט קצר. כמו שלמדנו מהמשל, אריכות ימים מקצועית מובטחת למי שבונה את הקריירה שלו על יסודות איתנים של אמת, צדק והסתפקות במועט. זו אינה מילה מגונה.

שנוזה.
שבת שלום
המערכת

אמרות נפלאות של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי

"נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן
האש ואל ילבין פני חבירו ברבים"
(בבא מציעא נט.)

"מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת
כעסו שנאמר פני ילכו והנחותי לך"
(ברכות ז:)

"מעות לא יוכל לתקן, וחסרון לא
יוכל להמנות' (קהלת א) - אין קורין
מעות אלא למי שהיה מתקן בתחלה
ונתעות, ואיזה, זה תלמיד חכם הפורש
מן התורה"
(חגיגה א:)

"גדול אונאת דברים מאונאת ממון
שוה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא
נאמר בו ויראת מאלהיך"
(בבא מציעא נח:)

"גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה"
(נדרים מט:)

"שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא
אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו
מזבחית מתים"
(אבות ג:)

"אפשר אדם חורש בשעת חרישה
וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת
קצירה ודש בשעת דישא וזורע בשעת
הרוח תורה מה תהא עליה? אלא
בזמן שישראל עושין רצונו של מקום
מלאכתו נעשית ע"י אחרים... ובזמן
שאין ישראל עושין רצונו של מקום
מלאכתו נעשית ע"י עצמן... ולא עוד
אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן"
(ברכות לה:)

הפרט והכלל

קדושת השלמות: המום כסמל במקדש

כיצד ניתן להבין את האיסור על כהנים בעלי
מום לשרת במקדש? עיון מחודש בפרשנות
הסמלית של רש"ר הירש

באופן מתמיד ופתוח דין וחשבון על מעשיו שלו, מעשי הזולת והסביבה בה הוא פועל. אחד ההיבטים של איכות אנושית זאת היא יציאת משמעות פרשנית באובייקטים שבטבע. כך, עבור האדם, כל אותם דברים והתרחשויות שהמדע האמפירי מסכם ככוחות, חומרים וחיים, מכילים יותר מכפי הווייתם זו, בהיותם מייצגים של רעיונות, ערכים, תפיסות וכולי. האריה הוא "מלך החיות", החמור "טיפש", השועל "ערמומי" והעכבר "פחדן". אך כל אלו הם רק משמעויות שהאדם קבע והן שרירותיות ואינן קשורות במהות עצמה של האובייקטים. האריה אינו "מלך" והעכבר אינו "פחדן". זו דרכנו לפרש את המציאות ולהפוך אותה למובנית יותר, אנו מסמלים אותה. מסקנתו של רש"ר היא אם כן זו: "לפי טבעו יש לאדם התכונה להביע רעיונות על ידי סמלים חושיים; תכונה זו טבעית והוא זקוק לה כמו שהוא זקוק לקלוט באוזניו את השפה. [...] כולנו משתמשים בסמליות טבעית." אם נאמץ, אפוא, את הפריזמה שמציג הרש"ר הירש, השאלה על עצם הציור על הכהן ועל הקורבן להיות שלמים בגופם, היינו, במראם החיצוני, תקבל משמעות חדשה. לא טכנית אלא סמלית. בלשון אחר: מה אמורים הכהן המקריב והכבש המוקרב לסמל בדרישה מהם להיות שלמים? כאן נוכל להציע פרשנות המחשיבה את השלמות הגופנית כסמל של מושג השלמות כפי שהוא נתפס באופן חזותי. אין פירוש ההלכה שהאדם בעל המום הוא פחות אדם מבין הזה, אלא שדווקא כהן, המקריב את הקורבן בשמו של הזולת או בשמו של העם, עליו להיות שלם בכל מובן של המילה. עליו לייצג בהווייתו את מושג השלמות על כל היבטיו. כלומר, על כל המעמד להיות תמים.

בנסה לדמיין זאת כעניין של חושים ובראשם הראייה. העם העומד במקדש רואה את הכהן התמים מקריב את הקורבן התמים ובכך מייצג את השאיפה של כל אחד מישראל לקיים את הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלהיך", כדי לקיים את עיקרון היסוד של האמונה היהודית, כפי שהוא מופיע מיד בהמשך הפסוק, בניגוד לעובדי האלילים השומעים על המעונונים והקוסמים "ואתה לא כן". התמימות שמאפיינת את המעמד כולו, מסמלת את דחיית האלילות והרצון לדבוק בקב"ה שהוא אחד ושמו אחד.

התורה מצווה את בני ישראל להקריב קורבנות. כל קורבן נועד לתכלית מסוימת ולכל קורבן תנאים של צורה, זמן, מקום ואופן שבהתאם להם ורק להם יש לקיימו. והנה אנו קוראים על עוד תנאי שהן הקורבן והן הכהן המקריב אותו חייבים להחזיק בו: לא להיות בעלי מום. על הכהן נאמר: "כל אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב", ועל הקורבן נאמר: "כל אשר בו מום לא תקריבו". יש מי שיקראו בימינו את הפסוקים הללו באינחת, במיוחד את זה המתייחס לכהן, שכן אנו חיים בתקופה שבה המודעות לרווחתם של בעלי מומים היא הגבוהה ביותר שהייתה אי פעם בתולדות המין האנושי. אנו ערניים במיוחד למצבם של בעלי מומים ואנו מגלים חמלה ואמפתיה ראויים לציון בכל קנה מידה. אנו משקיעים כחברה מאמץ ומשאבים כדי להפוך את המרחב הציבורי לנגיש ואנו משתדלים בכל כוחנו להפוך את הסביבה לנוחה ואפשרית באופן שלא יעמוד שום מכשול בפני שאיפות ורצונות של בעלי מומים ומוגבלויות. ואנו עושים זאת משום שאנו סבורים שזהו ביטוי נעלה של הגינות מוסרית. משכך, אפשר להבין מדוע בהקשר הזה יש מי שעשו לשגות באנכרוניזם ולפרש את הפסוקים כמי שמשקפים דווקא התעלמות או אף אטימות כלפי מי שסובל מלקות כזו או אחרת. על מנת לדלג מעל למשוכה זו, אפשר להציע פרשנות המבוססת על תפיסת המצוות כמי שמבטאות משמעות סמלית, שיש לה גם ביטוי חזותי.

בספרו "המצוות כסמלים" מעלה רש"ר הירש שאלה יסודית על טבעה של הדת היהודית: "האם קיימת תורת הסמלים ביהדות? האם יש לנו בכלל מצוות המביעות סמלים? במילים אחרות: האם נוכל להניח, או האם חייבים אנו להניח, שהקב"ה ציווה לעשות חפצים מסוימים או שהוא דורש מאיתנו פעולות מסוימות, שעל ידם נזכור מושגים ואמיתות מסוימים תמיד מחדש ובצורה יותר עמוקה, כדי שניתן את המושגים יותר אל ליבנו? והלא זהו המושג של סמל או של פעולה סמלית בכלל?"

בעיסוק בשאלות אלו, מציג הרש"ר הירש דיון על עצם טבעו של האדם כיצור שנבדל מיתר בעלי החיים, בהיותו מחזיק ביכולות ותכונות השמורות לו ורק לו. בראש כל אלו מצויה התבונה המאפשרת לאדם לתת לעצמו

יום רודף יום, ונגמר. מצטרף לספירת האתמול, אליו יצטרף המחר. אחד, אחד ושניים, אחד ושלושה. כך יהודי סופר, לפני ולפנים, ובכלל, בחיים. שום דבר הוא לא הדבר בעצמו. אם הוא לא מצטרף למשהו אחר, הוא איננו. הכאב, הבכי, הצחוק, כל רגע ורגע מחיי הפרט, הוא פרט אחד מני אלף שמרכיב את אישיותו והמסע הייחודי שלו בחיים. גם הוא עצמו, הוא לא פרט בפני עצמו, אלא פרט מתוך כלל. חוליה בשרשרת. לחיות את האני, הכאן והעכשיו, זה ליפול למרמור, ולהתערער מכל מאורע שלילי. חיים בפרספקטיבה של מכלול מאפשרים לחיות כאב לצד גדילה. עצב לצד התקדמות, ונפילה שמקדימה התעלות. הבן שראה עצמו פרט בעולם, והוציא עצמו מהכלל, כפר בעיקר. עולם בו מה שחשוב זה הצרכים, הרצונות, והוא ואין בלתו, זה עולם מעוקר. יציאת מצרים, והדרך לקבלת תורה, עוברת בללמוד לספור. ללמוד לראות את העולם דרך עיניים שלא מתעלמות מהפרט, אך לא שוכחות לעולם את התמונה הגדולה.

לקרוא בשם: שלומית בת דברי

"וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית... וְשֵׁם אָמֹ
שְׁלֹמִית בַּת דְּבָרִי לְמִטָּה דָן" (ויקרא כ"ד)

בפרשת המקלל, התורה בוחרת להרחיב בפרטים על הרקע המשפחתי של האדם שקילל את שם ה'. נאמר שהיה בנה של אישה ישראלית ואיש מצרי. שמו של הבן עצמו נעלם - אך שמה של האם, שלומית בת דברי, מוזכר במפורש ובאופן מפתיע. מדוע?

חז"ל מסבירים שהדבר נועד להבליט את שבחם של ישראל - שלא התערבו בגויים בתקופת מצרים, חוץ ממקרה אחד בלבד. מדרש ספרא מדייק: "ושם אמו שלומית - ללמדך שלא הייתה בישראל אשה שזינתה חוץ מזו". התורה מדגישה את החרג - כדי להאדיר את הכלל.

על פי המפרשים, שלומית לא חטאה בזדון. היא נפלה קורבן לתחבולה של מצרי. רש"י מוסיף שהייתה "מפוטטת... ושואלת בשלום כל אדם" ולכן כונתה שלומית מלשון דרישת שלום. הייתה בה עוצמה רבה אך לא מכוונת.

ודווקא בשל כך, התורה מציבה בפנינו שיעור עמוק: מי שיש לו קול - יש לו אחריות. כוחה של שלומית היה בפה, בדיבור, ביכולת לברך ולהשפיע. כשהפוטנציאל הזה לא מומש - הוא לא נעלם, אלא התעוות. ודרכו, דרך בנה, יצאה קללה.

ואין זה מקרה שהמילה "קללה" נובעת משרש ק.ל.ל - זהה לשרש "קִלְקִיל". אלו אותן אותיות, כשהשפע הופך שבר. כשהעוצמה שבאדם איננה מתועלת כראוי - היא עלולה להופיע בצורתה ההפוכה. במקום לבנות - היא הורסת.

ולמרות כל זאת - שלומית אינה מושכחת. התורה כותבת את שמה, מעניקה לה מקום בתורה הנצחית. כי מי שיש לו שם - ראוי להיכתב. גם אם נפל, גם אם טעה, גם אם לא הגשים את ייעודו, יש שיעור שאפשר ללמוד רק ממנו.

עצם הזכרת שמה של שלומית מבטאת עיקרון עמוק נוסף: התורה אינה רק תיעוד של טוב, אלא גם של מורכבות. דמויות שנפלו - אך לא נמחקו, מגלות שיש ערך גם בזכירה עצמה. התורה מציינת את הפוטנציאל גם כשהדרך הייתה חסרה.

ויש שתמהו: האומנם ראוי לשבח את הטוהר של ישראל על חשבון דמות אחת? אך שלומית אינה מוקרבת - היא חלק מן הציבור. בעצם זכירתה היא חלק מהשייכות ובכך יש לה גם חלק בשבח.

המסר עמוק, מוסרי ונשי: התורה לא מעלימה קלקול - אלא מאירה אותו. לא כדי לבייש - אלא כדי להזכיר: גם קול שהוסט - יכול לשוב ולברך.

שלומית - שלם. שלמות אמיתית נוצרת כשאדם מקבל את סך כל חלקיו - חסרונותיו ומעלותיו ועושה שלום עם עצמו.

דְּבָרִי - דיבור. כשהדיבור מופנה לטוב, מתאפשרת בניית בניין האדם השלם וכוחו-בפיו.

לא מושלמות - אלא שלמות הנובעת מהכרת העומק, המורכבות, והיכולת הטמונה והקיימת לנתב כל חולשה לחוזקה כל קללה לברכה.

מדוע הם טיפשים?

עיון נוסף בקביעתו של רבא "טיפשים האנשים שקמים לכבוד ספר תורה ולא קמים מפני אדם גדול בתורה"

שיעמדו מפני לומדי תורה ולא יעמדו מפני התורה עצמה.

ולכאורה זה בניגוד לדברי רבא שאמר כי זה טיפשי לקום מספר תורה ולא מתלמיד חכם, כך שנראה שתלמיד חכם חשוב יותר מספר תורה. ראשונים ואחרונים רבים ניסחו תירושים שונים לשאלה זו, ונראה שלכלל התירושים יש שורש אחד, והוא שבסופו של דבר יש קשר הדוק בין החכם לבין התורה, ואי אפשר להפריד ביניהם, וברור שהחכם יונק מעמדו מהתורה, אך עדיין רבא ביקש להדגיש שמעלתו של החכם הינה עצמאית, הוא חלק מן התורה, הוא לא רק 'מתווך ומעביר ידע'.

ה"שב שמעתתא" בהקדמתו (אות ע') מנסח את התלות שבין התורה והחכמים, כתלות דו-צדדית, בשביל שהתורה תתממש בעולם יש צורך בעבודת התלמיד חכם "התורה באה לעולם כמו כל הדברים הטבעיים, שלא באו מבוררים, רק האדם בשכלו מבררם. ועיקר תיקון והשלמת התורה היא על ידי החכמים".

ר' משה פיינשטיין (אגרות משה, אורח חיים ב, לד) ניסח זאת כך: "הטיפשות הייתה שאנשים קמו לפני תלמידי חכמים בגלל התורה שיש בהם. הם חשבו שהתלמיד חכם הוא כמו ספר תורה שכתוב על ספר, אבל לא בגלל האדם עצמו, וזו טיפשות, כי לת"ח יש חשיבות מצד עצמו כי הוא מחדש דברים בתורה בכחו ובכשרונו על ידי לימודו".

בעקבות כך, ר' משה גם קובע הלכה למעשה כי "אין מחוייבין לעמוד מפני אדם שיועד את כל התורה שבכתב בעל פה, ואפילו אם יודע גם מתורה שבעל פה, אם אינו מבין לדמות מילתא למילתא". תלמיד חכם הוא דמות יוצרת ומחדשת, ויצירתו וחידושו הם קריטיים להתממשותה של התורה בעולם המעשה.

רבא, מגדולי האמוראים, היה נוהג לומר "כמה טיפשים האנשים שקמים לכבוד ספר תורה, ולא קמים מפני אדם גדול בתורה". למה זו הנהגה כל כך טיפשית בעיניו? "מכיוון שבספר התורה כתוב שלוקים ארבעים מכות, ובאו חכמים והפחיתו מכה אחת" (מכות כב). גם במסכת סנהדרין (צט:) מגדיר רבא את האפיקורס באופן הבא: "אנשים שאומרים, מה תלמידי החכמים הועילו לנו? [הרי] לא אסרו יונה!", כלומר, אפיקורס הוא אדם שסובר שתלמידי חכמים הינם צינורות שקופים של ידע תורני, ולא מבין כי התורה ללא תלמיד חכם שמפרש אותה וחי אותה, איננה תורה שלמה.

הגמרא מספרת כי רבא היה נוהג להגיד לאנשים כאלו, שחשבו שהתלמיד חכם הוא מכונת AI שמניבה תשובות הלכתיות אוטומטיות: "תראו, הנה עכשיו התרתי לכם עורב, הנה עכשיו אסרתי לכם יונה", כלומר, רבא התעקש להנכית את הפן היצירתי שבלימוד התורה, ואת העובדה שהתורה ללא פרשנות של תלמיד חכם ששקוע כולו בתוך התורה, היא תורה חסרה ואפיקורסית.

כמובן שאין זה מפתיע שרבא הוא גם האמורא שדרש במסכת עבודה זרה (יט.) כי "בתחילה התורה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולבסוף נקראת על שמו של הלומד, שנאמר "בתורת ה' חפצו", ולבסוף נאמר "ובתורתו יגה יומם ולילה".

ראשונים רבים (ראו בר"ן על הרי"ף, ובמאירי בקידושין, ועוד) הקשו על דברי רבא כאן מהגמרא במסכת קידושין (לג). הגמרא שם דנה "האם יש לעמוד מפני ספר תורה", ור' חלקיה, ר' סימון, ור' אלעזר אומרים כי יש לקום מפני ספר תורה וזה נלמד ב'קל וחומר', "אם מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן?", כלומר, לא ייתכן

הדילמה החינוכית של הורים חרדים

בין מצוינות, מציאות ושייכות

לפתח תסכול צמוק שישפיע על כל דרכו בחיים וגם על הקשר שלו עם אלוקים.

אז מה עושים? הנה כמה כיווני מחשבה:

1. זיהוי נטיות וכישרונות

חשוב להקשיב לילדינו ולזהות את הכישרונות הייחודיים שה' נתן להם. יש ילדים שנולדו להיות תלמידי חכמים, ויש כאלה שקיבלו כישרונות אחרים. "חנוך לנער על פי דרכו" - הדגש הוא על "דרכו" של כל ילד. אסור באיסור חמור להתעלם מזה.

2. חשיבה לטווח ארוך

לפעמים מה שנראה כויתור בטווח הקצר יכול להוביל להצלחה גדולה יותר בטווח הארוך. למשל, בחירה במסלול שאולי נחשב פחות יוקרתי מבחינה חרדית, אבל יאפשר לילד לבנות את עצמו בצורה בריאה ויציבה לחיים של יראת שמים, שמחה, וקיום השליחות שלו בעולם.

3. בניית רשת תמיכה

חשוב ליצור קשר עם משפחות שמתמודדות עם אתגרים דומים. הידיעה שאנחנו לא לבד, ושיש עוד הורים שמחפשים את הדרך, יכולה לתת כוח והכוונה.

4. שיח משפחתי פתוח

חשוב לדבר על הדילמות האלה בתוך המשפחה. שיחות כנות בין הורים לילדים, ובין בני הזוג, יכולות לעזור למצוא את הדרך הנכונה למשפחה שלכם.

בשבוע הבא נתחיל לעסוק בשאלות היסוד שעומדות בבסיס הדילמה הזו. נבחן את היחס בין תורה וחכמות העולם, את השאלה של מעורבות במדינה בפרספקטיבה של חינוך, ואת השאלה המהותית - מיהו באמת חרדי? האם זו שאלה של אידיאלים וערכים או של שייכות חברתית?

בהצלחה!
שניאור

מהחברה החרדית. למשל, משפחה שהבן שלה לומד ביישיבה תיכונית חרדית, או בת שלומדת מקצוע יוקרתי שעדיין לא נכנס בדלת הראשית דרך הסמינרים - ילדיהם האחרים עלולים להתקשות להתקבל למסדות המובילים.

המסלול השני: חרדי סוג א'

אם נרצה שילדינו יהיו חרדים וגם סוג א' - הם יצטרכו להתנתק במידה רבה מהמציאות: להימנע מהשכלה, לרוב גם מתעסוקה ברמה איכותית, או מלקחת אחריות באתגרי המדינה בשותפות עם החברה הכללית. זה יכול להתבטא במשפחה שמקפידה שבניה ילמדו אך ורק בכולל, גם במחיר של דוחק כלכלי משמעותי ואפילו במקרים עצובים יותר של סוג של כפייה או לחץ חברתי ללמוד בכולל למרות שהאברך עצמו לא מתאים לזה, ולא מצליח באמת ללמוד.

המסלול השלישי: מציאות וסוג א'

אם נרצה שילדינו יהיו סוג א' וגם יחיו במציאות - הם עלולים להתרחק מהזהות החרדית כמו שהיא מתפרשת היום. לצערנו, אנחנו רואים לא מעט צעירים מוכשרים שבחרים לעזוב את הדרך החרדית כדי להצליח בעולם החיצוני ואנחנו מפסידים אותם בקהילה שלנו.

הדילמה הזו מורכבת במיוחד כשמדובר בחינוך נוער. בניגוד למבוגרים, שיכולים להכיל מורכבות ופשרות ויכולים להכיל גם מצב בו הם לא סוג א' (למשל חוזרים בתשובה), בני נוער זקוקים לבהירות ולעקביות ולתחושה שהם הכי טובים. הם מחפשים זהות ברורה והערכה חברתית. נער בן 16 שמרגיש שהוא "לא מספיק טוב" בגלל המסגרת בה הוא לומד או בגלל היכולות שלו שלא מוערכות בחברה, עלול

"באיזה מוסד כדאי לרשום את הילד?", "האם להרשות לו ללמוד מקצוע?", "מה יהיה עם השידוכים?". אלו שאלות שלא מעט הורים חרדים מתמודדים איתן בשלב כזה או אחר. מאחורי השאלות המעשיות הללו מסתתרת דילמה עמוקה יותר, שמלווה את החינוך החרדי בדורנו.

הורים רבים מספרים לי על הלבטים היומיומיים: "הבן שלי מוכשר במתמטיקה, אבל אני חושש שאם ארשום אותו למסגרת שמפתחת את זה, זה יפגע בעתיד שלו בשידוכים". או: "הבת שלי רוצה ללמוד להיות רופאה, אבל אני דואגת שזה ירחיק אותה מהמשפחות הטובות בשכונה". אלו דילמות אמיתיות שמשקפות מתח עמוק יותר.

כהורים, אנחנו רוצים הכל עבור ילדינו. אנחנו רוצים שיגדלו להיות יהודים חרדים אמיתיים, שיוכלו להתפרנס בכבוד ולחיות חיים מלאים, ושיהיו מוערכים ומקובלים בחברה שלנו. אבל המציאות מלמדת אותנו שקשה, ואולי בלתי אפשרי, להשיג את כל השאיפות הללו יחד.

נסו לחשוב על משולש: בקודקוד אחד נמצאת השאיפה להיות חרדי אמיתי, בשני הרצון להיות ולתפקד במציאות המודרנית, ובשלישי - להיות סוג א' בעיני החברה החרדית וגם בעיני עצמי. כיום ניתן להשיג רק שתיים מתוך השלוש הללו בו זמנית. בואו נראה איך זה מתבטא בפועל:

המסלול הראשון: חרדי במציאות

אם נרצה שילדינו, המתאימים לכך (אפילו אלו שאינם מתאימים ללימוד תורה כל היום באופן מובהק), יהיו חרדים ויחיו במציאות - כלומר, ילמדו מקצוע, יתפרנסו בכבוד, יהיו מעורבים בעם ישראל ויקחו חלק באחריות הבטחונית (בדרכנו כחרדים) - הם עלולים להיתפס כסוג ב' בעיני חלקים

הכותב הוא מרצה בחוג לחינוך חברתי קהילתי (בלתי פורמלי) במכללת גורדון, חיפה ומטמיע תחום חינוך בלתי פורמלי במחוז החרדי, משרד החינוך | shneor770@gmail.com

רוצים לחלק את 'אחוותא' בבית הכנסת שלכם?

צרו קשר

alon@achvat.co.il

יש מה לקרוא

פרסמו כאן!

לפרסום ושת"פ:

יוסי 054-535-0770

y0545350770@gmail.com

ילד טוב או ילד שטוב לו

האם התנהגות צייתנית בהכרח
מעידה על בריאות נפשית?

"הילדה הזו פשוט מקסימה, אף פעם אין איתה בעיות". "הבן שלכם כל כך ממושמע, איזה כיף ללמד אותו". משפטים כאלה נתפסים לרוב כחיוביים, ובצדק נפלא. לצד זאת יש לבחון: האם ילד או ילדה שמתנהגים 'פיקס' ושואף פעם אין עליהם תלויות, תמיד נמצאים במקום מיטבי מבחינה רגשית?

דונלד ויניקוט, מחלוצי הפסיכואנליזה, הציע תובנה מעמיקה בנושא זה, דרך תיאוריית 'חסי האובייקט' שפיתח. לפי תפיסתו, הבסיס להתפתחות נפשית בריאה טמון במה שהוא כינה 'אס-טובה-דיה' - אם שמגיבה לצרכי התינוק באופן מאוזן, לעיתים כן ולעיתים לא. דווקא האיוון הזה מאפשר לילד לפתח ביטחון ואמון בעולם. כשהסביבה אינה מספקת איוון זה, הילד עלול לפתח צייתנות יתר כדרך להתמודד עם החרדה וחוסר הביטחון.

תובנה זו קיבלה משנה תוקף בעבודתו המעשית של ויניקוט במהלך מלחמת העולם השנייה. בזמן שבריטניה הופצצה במה שכונה 'בליץ', הממשלה פינתה כמיליון ילדים לכפרים מחוץ לטווח ההפצצות. ויניקוט, שמונה ליועץ פסיכיאטרי בתוכנית הפינוי, החל לשדר תוכנית רדיו שבועית ב-BBC שבה שוחח עם הורים שילדיהם נותקו מהם לתקופות של עד שנהיים.

באחד השידורים התייחס לתופעה מטרידה: ילדים שנותקו מהוריהם והסתגלו למצב החדש ללא כל קושי נראה לעין. וכך אמר: "ילדים רבים התמקמו ונראה שלא עוררו שום בעיות. עליי לומר שילד אשר התמקם חיש-קל ואשר לא גילה כל סימן של דאגה לביתו, לא בהכרח היה שרוי במצב טוב, ובמקרים מסוימים היעדר תחושת געגוע לבית התגלה בסופו של דבר כמאחז עיניים".

כשוויניקוט אמר 'בסופו של דבר' הוא מתכוון למקרים שבהם ילדים כאלו פיתחו לאורך השנים הפרעות נפשיות קשות, שלדעתו היו קשורות לעובדה שהם לא הביעו כל התנגדות לניתוק מהוריהם לתקופות כל כך ארוכות.

דבריו מעלים שאלה חשובה: כיצד נבחין בין צייתנות בריאה לבין כזו שמסתירה קושי? התשובה טמונה בגמישות ההתנהגות. ילד שיועד גם להסכים וגם להתנגד, שמרגיש בטוח מספיק להביע מגוון רגשות - כולל כעס או אכזבה - מעיד בסיס רגשי בטוח. לעומתו, ילד שנמצא תמיד ב'שליטה מושלמת' על התנהגותו, עלול להיות מונע מחרדה או מפחד לאבד אהבה או להינטש.

אין פירוש הדבר שכל התנגדות היא בריאה או שכל צייתנות היא בעייתית. להורים לילדים מרדנים חשוב לזכור שיש צורך בגבולות ברורים לצד הכלה רגשית. ולהורים לילדים צייתנים כדאי לוודא שילדיהם מרגישים מספיק בטוחים להביע גם קול עצמאי ולעיתים אף מתנגד.

שלושה מכשולים של המקלל

הביטחון המופרז, הקושיה שהופכת לליצנות,
ותחושת האפליה. מבט על הנקודות
שבהן אנו עלולים לאבד את עולמנו

רגעית עלולה להביא אסון עד לדרגה של המקלל. אין ביטוח לאיש עד יום המוות.

ר' ברכיה אמר "מפרשה של מעלן יצא" - מפרשת לחם התמיד. הייתה לו קושיה על לחם הפנים, ומתוך קושיה זו התלוצץ עליו, ובסופו של דבר הגיע לשאול תחתיות של "המקלל".

ר' חייא אמר "מפרשת יוחסין יצא" - הוא הגיע לדין תורה ויצא מפסיד. מתוך תחושת עלבון זו החליט שיש גזענות כלפיו בבית הדין של משה רבינו. אם יש גזענות, אם מתייחסים אליו כפחות, זוהי הקנאה שמוציאה את האדם מן העולם.

המדרש מתייחס בביאורים שונים לשלושה דפוסים שאנו פוגשים בחיים בתדירות גבוהה: יש את האדם הבטוח בעצמו, שרואה עצמו כשלם וכמוצלח, ואז בחוסר תשומת לב רגעית של ניסיון קטן הוא מאבד את כל עולמו.

יש את מי שעוסק בשאלות וקושיות, והוא דורש תשובה. כשאנו מקבל אותה, הוא פונה לליצנות וציניות. לאדם כזה נאמר: מקושיה לא מתים. צריך ללמוד לחיות עם קושיה, כי אילו היה לומד עוד קצת את סוגיית לחם הפנים עם רב טוב, הקושיה הייתה נפתרת.

השלישי הוא מי שמתמקד בגזענות. הוא מחפש היכן הסביבה מתנשאת עליו, ואז יש לו תירוץ לצאת נגד כולם. לו אמרו: עיין לעומק ותראה שזו אינה גזענות, זהו סדר שהתורה קבעה.

הרי לנו שלושה מכשולים של נפילה מהעולם הפנימי היהודי הערכי.

אחת מהפרשות הייחודיות בתורה היא פרשת "המקלל" - "וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלַל וַיִּבְיֵאוּ אוֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה". המדרש מעניק לנו מבט עמוק ומחודש להבנת תהליכי חינוך מתוך סיפור מיוחד זה.

המדרש מתעכב על לשון הפסוק "ויצא בן אשה ישראלית", מהיכן יצא, ומביא דעות שונות שבכל אחת מהן יש כדי ללמדנו תובנה.

"ויצא בן אשה ישראלית; מהיכן יצא? ר' לוי אמר יצא מעולמו כמש"כ בשמואל 'ויצא איש הבינים'. ר' ברכיה אמר מפרשה של מעלן יצא. אמר: כתיב 'ולקחת סלת ואפית אותה' - דרכו של מלך לאכול פת חמה שמה צוננת? בני ר' חייא: מפרשת יוחסין יצא, שבא ליטע אהלו במחנה דן. אמרו לו: מה לך ליטע אהלך במחנה דן? אמר להם: מבנות דן אני. אמרו לו: כתיב (במדבר ב) 'איש על דגלו באותות לבית אבותם' ולא לבית אמותם. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב. עמד וגידף" (ויקרא רבה פרשה לב סימן ג).

ננסה לבאר את המדרש: "ויצא בן אשה ישראלית, מהיכן יצא" - איך ייתכן שיהודי שעמדו רגליו על הר סיני ושמע את "אנכי ה' - ולא יהיה לך", וחווה קריעת ים סוף ויציאת מצרים, יכול להגיע לשפל כזה?

ר' לוי אמר "יצא מעולמו" - כמובא בספרי המוסר והחסידות על פי דברי חז"ל, כל אדם נמשל לעולם בפני עצמו שבו מתחוללות מלחמות בין מלכים. האדם חייב לשמור על ערנות רבה בתוך המלחמה הזו כדי לא להפסיד בקרב, שכן חוסר תשומת לב

ישיבת ברקאי חיספין

משתורר מקצוע וערכים נפגשים ברמה

קליטת תלמידים בגילאי: 16-19

לפרטים ← 04-6678721

חסידות למעיינשע
הרב ישראל קושעמרטקי
מחבר קהילות חסידיות באחת חודר

ואז מפקד הטנק צועק: סבתו, תתפלל!

חייל הייתי. יום הכיפורים תשל"ד. תפילת מנחה בבית הכנסת בבית מזמיל (היום 'קרית יובל'). עטופי טליתות, יגעי תענית, מפייטים עקידה קודם קריאת התורה: "שיחו לאמי כי ששונה פנה / הבן אשר ילדה לתשעים שנה / היה לאש ולמאכולת מנה / אנה אבקש לה מנחם אנה / צר לי לאם תבכה ותתייפח".

צפירות חדות עולות ויורדות. הלב נחרד. המתפללים מביטים איש ברעהו בדאגה. הלב נצבט מן הפיוט. "מליכה של שרה ששונה פנה"... הצפירות ממשיכות לאיים. יצאתי החוצה, ממחר לחטיבת הטנקים בפאתי הגולן. עטופי טלית בבגדי לבן עלו לטנקים, מוסרי נפש להציל עמם.

נאספנו עשרה טנקים. ההרגשה הייתה כבדה. רוח נכאים. אנשים נשכבו על התמסורות של הטנקים סחוסים ועצובים. הוצאנו מנת קרב. החיילים דיברו ביניהם בקול: מה יהיה מחר? איך נעצור את הסורים? זה אמר: אם זה יימשך ככה, עוד יום הם כובשים את כל הרמה. וזה שאל מי יעצור אותם מלגלוש לירדן, לכבוש את טבריה. אני עמדתי ליד הטנק אותה שעה והתפללתי תפילת ערבית. לחשתי: "ואנחנו ישראל עמו... הפודנו מיד מלכים... השם נפשנו בחיים, ולא נתן למוט רגלנו. המדריכנו על במות אויבינו, וירם קרבנו על כל שונאינו".

הגדוד נפגע. נפאח נכבשה. העיקר, לא לאבד את צלילות הדעת. לחשוב בהיגיון. אני ממשש את כיס החולצה. ספר תהילים קטן היה שם. אמא נתנה לי אותו לפני שיצאנו. הוא שלה. הרבה דמעות שפכה בו. עכשיו האיר לי פסוק אחד מן המזמור: "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי". הרגשתי את הפסוק הזה. בוודאי דוד כתב אותו במיוחד בשבילי.

ביום שני י"ב בתשרי תשל"ד לחמתי בטנק ברמת הגולן עם חבריי לבלום את ההתקפה

הפתאומית הגדולה של סוריה ושל מצרים. לחמנו להגן על עמנו ועל ערי אלונינו. נשארנו טנק בודד. טנקים סוריים כיוונו עלינו. חיינו עמדו מנגד. אותה שעה חשתי שחיי מקבלים משמעות אחרת.

שם ידעתי תפילה בכוונה מה היא. תפילה טהורה שאין בה חציצה כחוט השערה בין הלב לבורא. ביום שני במארב במחצבה של נפאח. כל הטנקים סביבנו נפגעו. נשארנו לבד. והמט"ק (מפקד טנק) צועק: תותחן, אש, סבתו אש! יורים עלינו, ואני רואה את הטנק הסורי מולי מכונן תותח. מי יוציא פגז ראשון? אני מאמץ את כל כוחי לכוון, ואז המט"ק צועק: סבתו, תתפלל! ואני משיב, תתפלל אתה! והוא אומר, אבל אני לא יודע להתפלל! נצעק יחד, אמרתי, אנא ה' הושיעה נא! אז ידעתי סודה של תפילה טהורה בהתעטף הנפש.

וכשנפגע הטנק וקפצנו ממנו, רצים בין כדורים שרודפים אותנו, שאל אותי רוני נהג הטנק: "חיים, מה אתה מרגיש?", וצעקנו שנינו כאחד: "שיוויתי ה' לנגדי תמיד". אז ידעתי סודה של קרבת אלוקים. אז ידעתי מה היא תפילה ומה הוא יום הכיפורים שלי.

(הרב חיים סבתו - 'תיאום כוונות')

מספר תלמידו של

הרב עדין אבן
ישראל - שטיינזלץ

תרצ"ו 1937 - תש"פ 2020

פעם שאלתי
את הרב עדין:
'איך אפשר
להתפלל בכל יום
את אותה תפילה
בלי להשתעמם?'

הביט בי הרב
וענה לי:

"התפילה של
אתמול היא אותה
תפילה, אבל אתה
לא אותו אדם. ואם
אתה אותו אדם
שהיית אתמול, ולא
השתנית בכלום -
אז אתה המשעמם
ולא התפילה".

א פינטעלע
נקודות שנלב

הוד שבסוד

הנפש היא לא פשוטה.
לא רק פשט.
יש בה גם רמזים. וגם דרש.
ובעקר סוד.
אל תדון את חכמה עד שתגיע.
עד שתעמל על הסוד.
הוד שבהוד.
שם בעמק. הכל זוהר ואור.
שם מתנשר העקב למישור.
שם תמיד געגוע ורצון.
משם אפשר להתחיל הכל.

'אשרי העומדים על סודך'...

פרק
ד'

דבר עם האמת שלך - העצה של רבי נחמן סדרת "תפילה הדר"ך

תפילה של עס(ו)קים

באופן פשוט ישיר מהלב, בשפה שלך. זה לא רק אפשרי, אלא גם מומלץ. רבי נחמן כותב על כך דברים נפלאים (ליקו"מ תניינא כ"ה - בדילוגים):

"ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל, להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה ולפרש שיחתו בינו לבין קונו, בלשון שמדברים בו. ואפלו אם לפעמים נסתמין דבריו ואינו יכול לפתח פיו לדבר... על זה בעצמו יצחק ויתחנן ויבקש מאתו יתברך רחמים ותחנונים שיחמל עליו ויפתח פיו".

דיבור פשוט אמיתי וכנה, מהמקום הכי 'לא פוליטיקלי קורקט' שלך, הקשיים, וההצלחות, ברוחניות וגשמיות. הכל תשפוך ותוציא לפני ה'. בלי התייפיות ו'מדרגות', דבר מה שבלב שלך. בשקט עם עצמך, במיטה מתחת לשמיכה או סתם במקום שקט, גם אם זה לא בשדה.

בפרשה אנו רואים איך שהדיבור נכפל שוב ושוב, "אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם" (ויקרא כא א) - אמור ואמרת. שונים ואומרים, עד שזה נכנס... למה זה כל כך חשוב? כי שם אתה מביא את עצמך לגמרי, כמו שאתה. "הדיבור באמת לפי מדרגתו ממקום שהוא". לא רק במחשבה מופשטת, אלא דיבור ממשי, בכך אתה מנכיח את הדברים ומתחבר אליהם.

יותר מזה. זה לא רק החיבור שלך לדברים, זה גם החיבור לקב"ה, כי כשאתה מדבר אליו ככה בפשטות, הקב"ה גם נהיה נוכח אצלך מהצד השני. כלשוננו של רבי נחמן "וצריכין להרגיל עצמו, שידבר עם השם יתברך כמו שמדבר עם רבו ועם חברו כי השם יתברך נמצא בכל מקום" (השתפכות הנפש אות ה'). וכך אתם שוקעים בשיחה פשוטה וכנה, אתה וה'... פנים פנים! לא הולך? דבר איתו גם על זה, אומר רבי נחמן. אל תוותר, צריך לדבר ולדבר ולהכניס שם טיפות של לב, בפשטות הכי טבעית ואמיתית. וכמו גחלים לוחשות, לאט לאט הלב מתעורר. שנזכה.

א גוטען שבת
ישראל
לשאלות והארות:
sruly.kush@gmail.com

ועמוקה איך לחבר ביניהם. נלמד את הדברים בתורה ט' הנקראת 'תהומות יכסימו' אות ג'.

"כשאדם עומד להתפלל אזי באים מחשבות זרות וקליפות ומסבבין אותו ונשאר בחשך ואין יכול להתפלל... ודע, שעל ידי אמת זוכה למצא הפתח... כמו שכתוב: "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראהו באמת"... הינו שתראה שיצאו הדבורים מפיך באמת ואז ישתוקק הקדוש ברוך הוא מלמעלה לשכן אצלך וכשישכן אצלך הוא יאיר לך".

תלמידו הגדול רבי נתן מביא את דבריו ומבארם (ליקו"ה חנוכה ו') - "אף על פי שאי אפשר לו להתפלל בשום אופן, אף על פי כן יראה... שידבר הדיבור באמת לפי מדרגתו ממקום שהוא... על ידי זה רואה הפתח איך ליצא מהחשך". אל תחפש להתחכם עם המילים, או להכניס רגשות בכל מיני דרכים. עזוב, אתה לא שם. לך על הכי פשוט, מהמקום הכי נמוך, בדיוק איפה שאתה. תגיד את המילים בפשטות הכי גדולה, "אתה חונן לאדם דעת" - אבא תן לי דעת שאדע איך להסתדר עם הבוס / הילדה / הסוגיה. דבר בפשטות. 'רפאנו' רפא אותנו, בגוף ונפש. ככה, סתם. אל תוותר על המילים, תיצמד אליהם בהכי פשוט שלך - אבל הכי אמיתי וכנה שיש לך. ולאט לאט תראה איך שאתה מתחבר. מלמטה למטה - עד למעלה. וזאת למה? כי המילים קדושות מאוד, יש בהן את הכל. 'אבל' צריך גם את המעורבות הקטנה שלך בפנים, איפה אתה בסיפור? אפילו במינון הכי נמוך, אבל בצורה הכי פשוטה ונקייה. וכשמצטרפות להן יחד: האמת שלך עם האמת לאמיתיה של דיבורי התפילה, או אז - "מאיר לו איך ליצא מהחשך". רבי נחמן הלך עם זה קדימה. אצל רבי נחמן הדיבור זה סיפור גדול, גם שלא בשעת התפילה, מה שמוכר בשם 'התבודדות'. נתבונן מעט בדברים.

מעלה עליונה וגדולה מן הכל

אם אתה מרגיש שאתה רוצה לבטא את עצמך, מעבר לתפילות הקבועות,

המשך מהפרק הקודם: מה עושים כשלא מתחברים למילים, אומרים ואומרים, והעסק עפעס... לא נדלק, ובכלל, מה הסיפור של עומס המלל בתפילה, הרי הסיפור של התפילה הוא רגש ולב, אז איך אנחנו אומרים לחבר את הכוונה לנוסח?

האור של עולם הדיבור

הרגש שלנו לבד לא היה מחזיק מעמד, לכן תוקן נוסח התפילה המעורר אותנו, כמו שדובר בפרק הקודם. אבל יש בדברים עומק נוסף, כח הדיבור בכלל, כוחו רב מאוד.

בשונה מקו המחשבה הרגיל, לדיבור יש כח להוביל את הלב. כל דבר שבמחשבה וברגש הוא עדיין אזורי ונוזלי, כמו שהוא בא הוא גם יכול ללכת. אמרת ודיברת אותו - אז תפסת אותו. הוא מתקבע ומוביל אחריו את כל הנפש. לטוב וגם להיפך. אפשר לנסות את זה: תתחילו לדבר על נושא שאינכם מחוברים אליו כלל וכלל, ותראו איך שהדיבור 'מכניס' אתכם לתוך 'העולם' של אותו עניין. תסבירו עניין למישהו אחר, ותראו שאתם פתאום מבינים אותו יותר טוב [כדברי הגמ' (תענית ז'). 'ומתלמידי יותר מכולם']. 'כשמורידים' עניין שכלי או רגשי ל'עולם' הדיבור, הדברים מתחדשים, פרים ורבים.

אז אנחנו לא רק מתחברים למילים, אלא המילים מחברות אותנו. כעת, מה עושים כשאנחנו לא מצליחים לחבר את הכוונה למילים שקופצות לנו מול העיניים?

שידור הדבור באמת לפי מדרגתו

יש בדבר עצה נפלאה שהיא דרך חיים, מרבי נחמן מברסלב. הוא מצד אחד 'חסיד' גדול של הדיבור, כדבריו (ליקו"מ ח"ב צ"ח) "נפשי יצאה בדבורו" (שיר השירים ה-ו) "שהדיבור בעצמו הוא התגלות הנפש והלב, ולפעמים על ידי שידור הרבה אף על פי שיהיה בלא לב כלל, אף על פי כן יבוא אחר כך על ידי זה להתעוררות גדול בלב ונפש, והכלל - כי הדיבור בעצמו יש לו כח גדול".

אבל מצד שני, הוא לא מוותר על הכוונה והלב. הוא מביא עצה נפלאה

רב יחזקאל חיים שרון
רב קהילת מקדש שלמה ירושלים

חכמתכם ובינתכם

תקופת תור הזהב

חלק ג': איך הכל התחיל

סיכום לסדרת המאמרים אודות חכמי תקופת תור הזהב
בספרד של ימי הביניים: גרנדה

יְרַחֲבוּ אֶת צֶעַד פְּתֵי / יוֹם
מִלְכֶּת בִּבְיֵן יֵצֵר (= ל' לחץ
וקיצור)

מִנְחָה הִמָּה מִפִּי רָעִיוֹן /
וְתִשְׁוֶרֶת בֵּין מֵאֵת יֵצֵר (= יצר
מחשבות, מחשבה)

מֶה טוֹב יִקְנֶה שְׂכָל קוֹנֶה /
וּבְאֵין לְשׁוֹן תִּרְשׁ יִלְיֵץ (= ל'
מליצה ולימודים)

צֶדֶק לְבָנֵי יוֹשֵׁר יִגִּיד / תְּמִיד
גַּם לְלִצִּים יִלְיֵץ (= יתלוצץ
וינצח לצים, ע"פ משלי ג לד)

| ספר התרשיש, שער עשירי, לדילח

בשנת 1090 נחרבה קהילת גרנדה על ידי גדודי האסלאם הקיצוני - המוראביטון, ורוב היהודים עזבו את העיר. כעבור חמש שנים רבי משה אבן עזרא עזב את גרנדה וגלה לצפון ספרד הנוצרית, ובמשך 45 שנות גלותו שיריו מלאי געגועים אל עיר הולדתו. המשורר רבי יהודה הלוי עוד הספיק לחזות בתפארתה בנערותו.

בשנת 1145 הסתיים שלטון המוראביטון והתחילה תקופת הטאיפה השנייה של גרנדה אשר הסתיימה בשנת 1157 עם השתלטות שושלת אל-מוואחידון. שושלת אל-מוואחידון שלטה בגרנדה עד שנת 1200. לאחר נפילתה קמה הטאיפה השלישית של גרנדה שהתקיימה עד שנת 1228, עת הקמת ממלכת גרנדה בידי השושלת הנסרית.

התקופות בהן הייתה גרנדה נתונה תחת שלטון השושלות המוסלמיות הקיצוניות: המוראביטון והאל-מוואחידון, התאפיינו ביחס נוקשה ביותר כלפי היהודים. השלטון הקפיד על אכיפת כל כללי הד'מי (בני החסות) בהתאם להשקפתו הדתית הבלתי מתפשרת. תחילה סולקו היהודים מכל תפקידיהם. בהמשך הוצאו טקסים דתיים לא מוסלמים אל מחוץ לחוק, והיהודים אולצו לבחור בין מוות להתאסלמות או לגירוש.

גבירול. עם תלמידיו נמנים החכם התלמודי המשורר והמלומד רבי יצחק בן ברוך אלבאליה.

בתקופתו של רבי שמואל הנגיד, האוכלוסייה היהודית בגרנדה מנתה כ-5,000 נפש שהיו כ-20% מהאוכלוסייה.

לאחר פטירת רבי שמואל הנגיד, בנו רבי יהוסף הנגיד החליפו כראש הקהילה היהודית בגרנדה וכוזיר הגדול של המלך באדיס. רבי יהוסף הנגיד הצליח בתפקידו, "ובימיו התגברה תוקף החכמה והחכמים וממשלת השירה והמשוררים" (רבי משה אבן עזרא, שירת ישראל).

בשונה מאביו הוא לא השכיל לסכל מזימות פוליטיות נכלוליות כפי שאביו היה נוהג; לתומו הוא מינה יהודים לשרים ופקידי מלכות, דבר שעורר את קנאתם של השרים הברברים שהתנכלו להאבדו. בשנת 1066 הסתערו המוני מוסלמים על ארמון המלך, רצחו את רבי יהוסף הנגיד, וטבחו אלפי יהודים. עם זאת, לאחר פרעות גרנדה, הצליחה הקהילה היהודית שבעיר להשתקם ולשגשג.

רבי משה אבן עזרא שהיה מפארי משורריה של גרנדה, נשא משלו בשירה על גניה המפוארים של גרנדה:

עַל הַעֲרוּגוֹת תֵּן לָךְ מוֹשֵׁב /
וְהָיָה בְּצִלֵּי הַהֶדְסִים דֶּרֶךְ
וְרֵאָה רָסִיס לִילָה עָלֵי עֲלִיו /
נְטָפִי בְּדוֹלָחִים וְגִרְגֵר דֶּרֶךְ
עֲרוּגוֹת וְרָדִים תִּנֶּה לָךְ
לְמַעַץ / וְאַל נָא תִשְׁיֵם בְּצִנּוֹת
וְצִלְצֵל

וְקוֹל סִיס וְעִגוֹר וְיוֹנֶה וְתוֹר טוֹב
/ לָךְ מְנַעֵם קוֹל נְבִלִים וְצִלְצֵל

| ספר התרשיש, שער שלישי, יבטו

ביחס לנחיצות חכמת השירה והלשון, שורר:

קַח לָךְ שִׁירִים מִתְּקוֹ מְצוּף /
לֹא נִשְׁמָעוּ מִפִּי יֵצֵר (= יצור,
בריה)

כשאר הערים בספרד שהיו מרכזי חכמה יהודיים, גם גרנדה (Granada) היא עיר בדרום ספרד, השוכנת למרגלות רכס הסיירה נואדה, במפגש הנהרות חֶנִּיל, דארו וביירו.

בכל מחוז גרנדה היה יישוב יהודי צפוף. לאחר נפילת ח'ליפות קורדובה בתחילת המאה ה-11 אותה תיארגנו במאמרגו הקודם, נכנסה ספרד לתקופה של משברים פוליטיים ומאבקי יוקרה תכופים בין ערים ברבריות שונות. הדבר העניק יתרון למלומדים היהודים שהיו מבוקשים מאוד כרופאים, מתרגמים ויועצים מדיניים וכלכליים ואפשר את התקדמותם של יהודים רבים בסולם הדרגות, למרות היותם מוגדרים בני חסות.

הקהילה היהודית בגרנדה הגיעה לשיא תפארתה בתקופתו של מלך חבוס אל-מוצפר משושלת זירי ששלט בטאיפה של גרנדה בין השנים 1037-1019, וזאת בזכות מנהיג הקהילה איש האשכולות רבי שמואל הנגיד, מילידי ויוצאי קורדובה, ותלמידים של רבי חנוך בן רבי משה (מאמרגו הקודם) ורבי יהודה אבן חיוג.

הוא שימש כמזכירו ויועצו של אבו אל-עבאס בן אל-עריף, הוויזיר הגדול של גרנדה, ולאחר מכן נתמנה לשר אוצר, שר צבא היוצא בראש הצבא למלחמות, ולוויזיר הגדול (משנה למלך) של מלך גרנדה חבוס אל-מוצפר, ומאוחר יותר של בנו באדיס.

רבי שמואל הנגיד נתמנה לראש רבני ספרד, ובימיו הייתה גרנדה מרכז תורה חכמה ושירה. רבי שמואל הנגיד תמך בשיבות ובחכמים, בפרט אלה העניים, בספרד ובכל ארצות הגולה. הוא לימד תורה והשיב תשובות בהלכה, ביתו היה בית ועד חכמים, ומרחוק הגיעו לבקרו חכמים ומשוררים, מהם רב ניסים גאון ורבי שלמה אבן

חכם יחזקאל הכהן

נוחה לך, עכשיו שאין ישיבתי נוחה לך, החזר לי מאור עיני ואחזור לביתי. יצאה כמין יד וטבלה בנר התמיד, נגעה בעיניו וחזר לראות. סיפור נוסף מספר עגנון על תייר שהגיע למירון, "ראה שם זקן אחד, זקנו ככסף מזוקק, ומראהו כמלאך אלוקים, וחכמה עם ענווה מאירות את פניו, ומה עושה יהודי כזה על קבר הרשב"י? עוסק בתורה ובתפילה בקולות ערבים ומתוקים. "נתעוררה סקרנות התייר וביקש להכיר את היהודי הנפלא הזה. אחר שספרו לו ממצעו והנהגותיו, נטפל לו והתחיל מסיח עמו. ראה שהוא חכם שדעתו יפה. אמר לו: תמה אני עליך חכם יחזקאל, שאתה מכלה את ימך, ומחסר את נפשך מטובה, ומאבד את עולמך בידך. הלוא העולם הזה ודאי שהוא עולם, ואילו העולם הבא שאתה עמל עליו - עין לא ראתה ואפשר שאינו קיים כלל. "אמר לו חכם יחזקאל: 'אפשר שהעולם הזה אף הוא עולם, אלא מה טובה יש בו, אכילה, שתיה ושינה וכן כל כיצא בהן. אם אני נהנה, אין הנאתי שלמה, ואם אני מוותר איני חסר'. וכה דברי ר' יחזקאל בשבחו של עולם הבא, עד שראה את התייר בוכה. אמר לו: למה אתה בוכה? אמר לו: על אותו עולם שלא התקנתי לו אני בוכה. אמר לו: על זה ודאי יש לבכות. ובכו שניהם."

איגרת

באגרת שנשלחה לרבי משה שלמה אלמשעלי, שהתגורר כנראה מחוץ לארץ ישראל, כאב חכם יחזקאל את ההזנחה במקום ויום תיקונים ושיפוצים בקבר של רשב"י במירון. דאגתו העיקרית היתה בנוגע לריצוף חצר הקבר של רשב"י, תוך הקצאת מקום לבהמות, כשיש להניח שהיו מגיעים למירון על גבי חמורים או סוסים, ולהם ביקש ר' יחזקאל לייחד מתחם מיוחד, כדי שלא ייכנסו לשטח הקבר.

את כספי התרומות הוא ביקש להעביר בידי השר רפאל לוי וה"ר משה ידיד הלוי, אשר התגוררו בביירות שבלבנון, על מנת שישלחו אותם לידיו. יודעי דבר אומרים שרצפה זו שתיקן חכם יחזקאל עודנה קיימת עד היום.

האגרת התפרסמה על ידי הרב יעקב משה טולדאנו ב'אוצר גזים' ומובאת בספר 'עדת היזדים בתפארתה', והיא מציגה לעינינו את חכם יחזקאל לא רק כמקובל וקדוש, אלא גם כאיש מעשה. זיע"א.

| תודתי נתונה לרב אפרים בן פורת

ל"ג בעומר הוא יום הילולת אדוננו רבי שמעון בר יוחאי זיע"א אשר האיר את העולם בסודות תורתו המופלאים, וזכותו העצומה עומדת לנו מדורי דורות. שמו נישא בסילודין בפי כל תפוצות ישראל, ובפרט אצל בני יהדות ספרד, אשר הגו והוגים בתורת הזוהר הקדוש מדי יום ביומו במשך כל השנה.

רבים מעמך ישראל שעלו לפקוד את ציונו של התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי במירון, לפני 150 שנה ואף יותר, פגשו שם אדם נשוא פנים וזקן, איש קדוש ונורא, שמיום עומדו על דעתו לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילה, וקבע את מקום תורתו במשך השנה כולה בקבר הרשב"י, ורק בערב פסח היה שב לביתו שבעיר צפת. היה זה חכם יחזקאל הכהן זצ"ל.

חכם יחזקאל הכהן נולד בעיר יזד בפרס לפני כ־180 שנה. לאחר שנים מספר עלה לארץ ישראל והשתקע בעיר צפת. דמותו חיה בליבותיהם של בני צפת הוותיקים, ששמעו על צדקתו וקדושתו מפי אביהם וזקנם. מצפת עבר לדור בקבר הרשב"י במירון.

חכם יחזקאל הכהן זצ"ל היה דמות יוצאת דופן. איש מירון, כך כינוהו. העובדות המסופרות עליו נשמעות היום כאגדות, אולם לא לשווא שבתה דמותו את הסופר הנודע ש"י עגנון, שראה להקדיש לו בספרו 'אלו ואלו' מקום כה רב. משתמע מתוך כתיבתו כי את החומר על איש פלאות זה שמע בעיקר מזקני צפת, אם כי הוא כותב בסוף דבריו בסיפורי 'אבני המקום': "עוד סיפורים הרבה שמעתי מספרים על חכם יחזקאל הכהן, את שמעתי ממגידי אמת כתבתי". רצה לומר כי הסיפורים שאינם בדוקים לא העלה על הכתב.

וכה סיפר: "חכם יחזקאל הכהן היה איש קדוש ונורא. מיום שעמד על דעתו לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילה ולא הגביה עיניו אלא לשם שמים, עד שהאירו עיניו..." וכאן עבר לספר כיצד קבע את ישיבתו בבית המדרש שעל קבר הרשב"י, וכיצד היה מתקיים שם משדה אותה קנה, ובה חרש וזרע חטים, אותם קצר וטחן, ומהם אפה את פתו.

"מימי לא ראוהו ישן שנת קבע. הוכבד עליו ראש מעיפו, מניחו על ספרו, ומנמנם שעה קלה וחזר לתלמודו. לימים ניטל מאור עיניו."

או אז, הלך חכם יחזקאל לקבר רבי שמעון בר יוחאי ואמר שם ספר תהילים בבכי רב וכשסיים פנה ואמר: אדוננו רשב"י, סבור הייתי שישבתי

הרפורמות החמירו בשנת 1198 תחת שלטונו של אבו יוסף יעקוב "אלי-מנסור" שקבע קוד לבוש מיוחד ליהודים. היהודים נאלצו ללבוש גלימה, בעלת שרוולים רחבים במיוחד, בצבע כחול כהה. היהודים המומרים חויבו ללבוש בגד מיוחד כדי להבדיל אותם מהמוסלמים ה"אמיתיים". בעקבות הרדיפות, יהודים רבים נמלטו מגרנדה צפונה לשטחים נוצריים, או מזרחה לשטחים מוסלמיים סובלניים יותר, דבר שגרם להכחדה הכמעט מוחלטת של הקהילה היהודית.

גרנדה היתה לאחד מסמלי תור הזהב של היהודים בספרד, אך בניגוד לערים אחרות בספרד, לא נשארה בגרנדה כל עדות מוחשית לקיום קהילה יהודית. הרובע היהודי העתיק של גרנדה, שהוקם לפני כיבושה על ידי המוסלמים, התקיים במהלך שלטונה של שושלת זיריד באלבאסין. בתקופת השושלת הנאסרית עבר הרובע לגבעת מאורור (Mauror). הרובע היהודי הוזז, הורחב או צומצם על ידי השליטים השונים של גרנדה על פי צורכיהם. לאחר גירוש היהודים מהעיר הרובע נהרס כליל בפקודתו של המלך פרדיננד ועל הריסותיו נבנו קתדרלה ובית חולים.

עם אנשי הרוח שפעלו בגרנדה נמנו כאמור רבי שמואל הנגיד (993-1056), רבי שלמה אבן גבירול (הגיע בשנת 1045 ושהה בה בחסותו של רבי שמואל הנגיד) ורבי מִשֶּׁה אֶבְן עֶזְרָא (רמב"ע, 1055-1140 בערך). בנוסף נולדו או חיו בה בין היתר: רבי יהודה אבן תיבון (1120-1190). נאלץ לעזוב את עיר מולדתו גרנדה בגיל 30 ועבר לפרובאנס שבדרום צרפת), רבי סעדיה אבן דנאן (הראשון; רס"ד), ורבי שלמה בן יוסף אבן איוב (ראשית המאה ה־13, יליד גרנדה, חי ופעל בפרובאנס) אשר תרגם לעברית את ספר המצוות לרמב"ם.

מסע בעולם הישיבות לאורך הדורות, היכרות עם הישיבות ועם דרכי הלימוד שעיצבו את עולם התורה ואת הקהילות היהודיות והחינוך היהודי לאורך הדורות ראובן שטיין

בין אור לחושך: עולם התורה בפולין ערב הסערה

בשיא פריחתה של יהדות פולין, נצנצו כבר סימני האזהרה שבישר את החורבן הקרב. מתחים חברתיים-כלכליים, ירידה ברמת הלימוד, והתגברות השנאה - כיצד נרקמה הטרגדיה הגדולה שתשנה את פני ההיסטוריה היהודית? סיפורם של חצי מיליון יהודים בצל האיום המתקרב

זרים. לכך נוספו גם מתחים דתיים, שהחריפו עם ניסיונות הכנסייה הקתולית להמיר את האיכרים האורתודוקסים.

רבי נתן נטע הנובר, בספרו "יון מצולה", כתב על המצב ערב הגזירות: "כי דור אחרון לפני קץ הפלאות הזה היה דור עשיר, וכל טוב היה בו, אבל הן בעוון הדור, שהיו ביניהם שנאה וקנאה, לשון הרע ומסירה, והוציאו שם רע על חבריהם, אף אלו על אלו... ורדפו אחר המתחרות ואחר הגאוה וההתנשאות, כמו שהוא בדור של משיח, ובגלל החטאים הללו בא הקטרוג ובאה הגזירה".

הסכסוך הפולני-אוקראיני

שורש המתרחקות שתוביל בסופו של דבר לאחד מפרקי הזמן האפלים ביותר בתולדות יהדות אירופה, נעוץ בסכסוך עתיק וממושך. האיחוד הפולני-ליטאי שליט במרחבי אוקראינה של ימינו, והאצולה הפולנית הקתולית מדכאת בברוטליות את האיכרים האוקראינים האורתודוקסים.

ב-1569, עם הקמת האיחוד הפולני-ליטאי, הועברו שטחים נרחבים באוקראינה של היום מידי הדוכסות הגדולה של ליטא

ברמת הלימוד, בעיקר בקרב המוני העם. הרמ"א עוד התלונן בשו"ת שלו על כך ש"כל איש הישר בעיניו יעשה... וזה אומר בכה וזה אומר בכה, ואין הדור מקבל תוכחה... והמכשלה תחת ידם בכל הלכה קלה וחמורה". גם המהר"ל מפראג מתח ביקורת על שיטות הלימוד ועל הזנחת החינוך היסודי. הוא טען כי החינוך היהודי בפולין לקוי מיסודו, והילדים לומדים גמרא כשהם עדיין אינם בשלים לכך.

התרחקות מערכי היסוד - חיבורי המוסר של התקופה, כמו "צור המור" של רבי אברהם סבע ו"שני לוחות הברית" של רבי ישעיה הורוביץ (השל"ה), התריעו על התרחקות מערכי היסוד של היהדות, במיוחד בקרב העשירים והמיוחסים. הפער בין הדרשות שנשמעו בבתי הכנסת לבין המציאות היומיומית, הדאיג את המנהיגים הרוחניים.

מתיחות בין-דתית והתגברות השנאה - הפיכתם של רבים מהיהודים למתווכים כלכליים בין האיכרים האוקראינים (רותנים) האורתודוקסים (נאמני הכנסייה המזרחית-אורתודוקסית) לבין בעלי האחוזות הפולנים הקתולים, הפכה אותם לכתובת נוחה לשנאת

בשבוע שעבר תיארו את מצב עולם התורה בפולין בתקופה שלפני גזירות ת"ח ות"ט (1648-1649). סיפרנו על תור הזהב של היהדות הפולנית, המרכז התורני הגדול ביותר מאז תקופת הגאונים. הקהילות היהודיות בפולין, שמנו כחצי מיליון נפש, נהנו מאוטונומיה רחבה ופיתחו מערכת חיים שלמה עם מוסדות חינוך ותורה מפוארים. המרכזים התורניים המרכזיים היו בקראקא, לובלין, לבוב, אוסטראה ווילנה, ערים בעלות קהילות משמעותיות שבהן פעלו ישיבות גדולות בהנהגת גדולי הדור.

בתוך התמונה הזוהרת הזו, החלו להופיע גם סימני אזהרה מדאיגים. מלבד הסכנות החיצוניות, שהתעצמו עם גידול המתרחקות בין האיכרים האוקראינים ובין בעלי האחוזות הפולנים והתווכים היהודיים, ניכרו גם בעיות פנימיות בחברה היהודית:

מתחים חברתיים-כלכליים - הפער בין העשירים לעניים, שהלך וגדל בשל מצבה הכלכלי המידרדר של פולין, יצר מתחים בתוך החברה היהודית. ההתמודדות של הרבנים והפרנסים עם בעיה זו הייתה מורכבת, ולא תמיד מוצלחת.

ירידה ברמת לימוד התורה - חכמי הדור הביעו דאגה מהירידה

2000
ה'תש"ס

1,750
ה'תק"י

1500
ה'ר"ס

1,250
ה'י

חמלניצקי נכנס לקייב, קטע מתוך ציור ענק מסוף המאה ה-19

הממונים על האחוזות, והנוצרים כפריים משועבדים להם. שנית: שהיהודים הם סוחרים... כי בעלי האחוזות אשר בצדקתם אינם סוחרים, שוכרים אותם ונותנים בידיהם את רכושם למסור וכל האומה הנוצרית כפופה אליהם... ושלישית: היהודים שונאים את צליבת הנוצרים [שונאים את הצלב, הסמל הנוצרי של צליבת אותו האיש].

אך יותר מכל, סימלה שנת ה'ת"ח חורבן של עולם תורני, שבמשך דורות היווה את אחד המרכזים המפוארים ביותר של העם היהודי. עולם שחכמו הגדולים, המהרש"ל, הרמ"א, המהר"ם מלובלין והמהרש"א, והמוני תלמידיהם, הותירו מורשת רוחנית אדירה, שתמשיך להשפיע על היהדות לדורות הבאים, גם לאחר שהאירועים הנוראים שעומדים בפתח יהפכו את פני ההיסטוריה היהודית.

התגברות שנאת ישראל בקרב האיכרים והקוזאקים, עוררו דאגה, אך לא פאניקה.

הרבנים והמנהיגים בקהילות הגדולות במרכז פולין, כמו קראקא ולובלין, שהיו מורגלים לעתים מתוחות, לא תפסו את חומרת המצב. הם האמינו בכוחו של הצבא הפולני, ובהגנה שמספקים המבצרים של ערי פולין.

כך, כאשר עלה בשנת ה'ת"ח (1648) כוכבו של בוגדן חמלניצקי, ההטמן (מנהיג) הקוזאקי, שעל פי המסורת היהודית כונה "חמיל הרשע", איש לא העלה על דעתו את ממדי האסון המתקרב. איש גם לא ידע כי בשנת ה'ת"ט (1649), ייכתב אחד הפרקים האפלים ביותר בתולדות עם ישראל.

על אופי ההתקוממות ורקעה, מכתב שנשלח מנה כמה סיבות לשנאת ישראל שהתפרצה: "ראשית: שהיהודים הריהם חוכרי ומוכסני המדינה והם

לממלכת פולין. האצולה הפולנית (שלאכטה) השליטה את מרותה באזור שהיה נתון עד אז לשליטת הטטרים מקרים. השלאכטה, בעיקר המגנאטים הגדולים, הקימו אחוזות חקלאיות עצומות וכפו חוקי צמיתות נוקשים על האיכרים הרותנים (סלאבים מזרחיים) המקומיים.

בין המתיישבים החדשים היו יהודים בשיעור ניכר; רבים מהם הועסקו על ידי האצולה כחוכרים ומנהלי אחוזות, שתפקידם היה לגבות את המיסים והעבודה מהאיכרים לטובת האדונים הפולנים. כך נוצר משולש יחסים רעיל: האדון הפולני הקתולי, האיכר האוקראיני האורתודוקסי, והיהודי כמתווך ביניהם.

הזעם, שהופנה באופן טבעי כלפי האצולה המדכאת, הועבר בקלות גם כלפי היהודים, שנתפסו כזרוע הארוכה של השלטון הפולני. הסכסוך החברתי-כלכלי הוחרף גם על ידי הממד הדתי: בשלהי המאה ה-16, במסגרת הקונטרה-רפורמציה (תגובת הנגד הקתולית לביטויי הרפורמציה הנוצרית שהתגבשה לימים בדמות הנצרות הפרוטסטנטית לסוגיה), הגיעו לאזור הישועים (הקתולים הפונדמנטליסטים) והחלו בניסיונות לכפות את הקתוליות על האוכלוסייה המקומית האורתודוקסית.

כל אלה, בצירוף עם עוצמתם הצבאית הגוברת של הקוזאקים - אותה חברה נוודית-למחצה שחיה באזורי הספר של אוקראינה, יצרו תבית חומר נפץ שחיכתה לניצוץ שיצית אותה.

המבול בפתח

בחודשים האחרונים של שנת ה'ת"ז (1647), החלו להגיע שמועות מדאיגות מהקהילות המזרחיות ביותר, בקצות אוקראינה. בריחתם של יהודים בודדים מהאזור, וסיפוריהם על

מאור לנבוכים: מהדורה חדשה ומדויקת של ספר מורה הנבוכים

האדמו"ר-פרופסור יצחק טוורסקי, ספר מורה הנבוכים סימן מאז צאתו לאור העולם את פסגת השכלתנות היהודית בימי הביניים. תומכיה ומתנגדיה של הרציונליות הדתית עתידים היו לשרטט מכאן ואילך את קווי עמדותיהם ביחס לרמב"ם. ניתן לראות את ההיסטוריה האינטלקטואלית היהודית לאחר מכן, במידה רבה, כדיון בעמדות הרמב"ם.

כפי שמציניים עורכי המהדורה במבואם, היא נועדה למבקש "להעמיק עיון בספר המורה, להגות בדברי מפרשיו הקדמונים, לשמוע מקרוב את ריב ה' והאתנים מוסדי ארץ". בתקופה של שאלות וחפוש דרך (ובקרוב יהודים חושבים, כל תקופה היא כזו), מהדורה זו מעניקה למעיין כלים מדויקים ואמינים לשוטט בנבכי המחשבה היהודית ולמצוא בה תשובות רלוונטיות לזמננו. העורכים - הרב יהודה זייבלד, הרב אברהם שיינפלד והרב יוסף כאהן - ראויים לכל שבח על מלאכת המחשבת שעשו בהגהת הטקסטים ועריכתם. הם נעזרו בכתבי יד מספריות מובילות ברחבי העולם, ביניהן ספריית הבודליאנה באוקספורד, הספרייה הבריטית בלונדון, הספרייה הלאומית בפטרבורג ורבות אחרות.

יש לציין לשבח את החלטת המכון להוציא לאור "מהדורה קלה" במקביל למהדורה המורחבת (הכוללת גם שיטה מקובצת, פירושי ר"מ מסלרנו, ילקוט ביאורים, ספר המפתח ושינויי נוסחאות). החלטה שתסייע להנגיש את היצירה לקהל רחב ככל האפשר, מבלי להתפשר על איכות הטקסט ודיוקו. לאלו המבקשים להעמיק בהגות היהודית לדורותיה, לחוקרי מחשבת ישראל, ולכל מי שרוחו נכספת להבין את "סתרי התורה" ואת הגשר שבנה הרמב"ם בין אמונה לפילוסופיה - תהיה המהדורה ספר שימושי שיקבל מקום של כבוד במדף ספרי היסוד ולא ימוש משולחן הלימוד.

מורה הנבוכים לרמב"ם עם מפרשיו, מהדורה קלה, שני כרכים, 32 + אלף תש"ז עמודים, בהוצאת "מכון לעידוד לימוד הגות ודעת" בנשיאות הרב אריה וולפסון, עורכים: הרב יהודה זייבלד, הרב אברהם שיינפלד, הרב יוסף כאהן.

משמעותי, שכן הוא מעניק לקורא גישה לטקסט כפי שנועד להיקרא מלכתחילה, ללא שכבות ההשפעה המאוחרות שהצטברו עליו במהלך הדורות.

2 נושאי כליו של הרמב"ם - מתוקנים ומדויקים

המהדורה מציגה את פירושיהם של גדולי מפרשי המורה, המכונים "נושאי כליו", כשהם מתוקנים ומוגהים על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים. הפירושים כוללים:

- ❖ פירוש האפודי לרבי יצחק בן משה הלוי דוראן
- ❖ פירוש שם טוב לרבי שם טוב בן ר' יוסף אבן שם טוב
- ❖ פירוש האברבנאל לרבי יצחק אברבנאל
- ❖ פירוש קרשקש לרבי אשר בן אברהם המכונה בונאן קרשקש
- ❖ בנוסף, המהדורה מביאה על הדף גם את פירושיהם של שני מפרשים משמעותיים נוספים שכל הבאים אחריהם שתו מימיהם:
- ❖ פירוש הנרבוני לרבי משה בן יהושע נרבוני
- ❖ פירושי אבן כספי ("עמודי כסף" ו"משניות כסף") לרבי יוסף בן אבא מארי אבן-כספי
- ❖ במהלך תיקון הטקסט של פירושים אלו על פי כתבי יד מדויקים, נוספו עליהם מאות ואלפי מילים, עשרות משפטים, ואף עמודים שלמים שנשמטו בדפוסים הקודמים. כך למשל, בפירוש אברבנאל תוקנו למעלה מאלף ומאתיים תיבות שנעדרו מהנוסח המודפס המוכר.

3 נגישות ונוחות עיון

בניגוד למהדורות קודמות, שבהן הטקסט הודפס בגופן דחוס המקשה על הקריאה, המהדורה הנוכחית מציגה את הטקסט בעימוד מאיר עיניים, המזמין את הקורא לעיין בו. העורכים שמו דגש על נוחות השימוש, החל מגודל האותיות וכלה בסידור האסטטי של הדף.

המהדורה

"מורה הנבוכים" איננו רק יצירה פילוסופית מופתית. כפי שציין

בתקופה שבה מתחדד השיח על יחסי פילוסופיה ומסורת יהודית, יוצאת לאור מהדורה חדשה של "מורה הנבוכים" לרמב"ם. יצירה זו, שחברה לפני למעלה משמונה מאות שנה, עודנה אבן פינה בהגות היהודית, ומשמשת כגשר בין עולם האמונה למחשבה הפילוסופית.

המהדורה החדשה, שראתה אור בבני ברק השנה, מביאה בפני הקורא לא רק את חיבורו המונומנטלי של הרמב"ם בתרגום עברי מדויק ומתוקן, אלא גם מהדורה מוגהת ומדויקת, כפי שלא היתה עד כה, של שורת מפרשיו הקלאסיים והמשפיעים ביותר של החיבור.

הדגשים

ראויים לסקירה מיוחדת, כמה היבטים משמעותיים של המהדורה החדשה:

1 תרגום אבן תיבון המדויק והמתוקן
נקודת האור המרכזית במהדורה זו היא הנוסח המתוקן והמדויק של תרגום רבי שמואל אבן תיבון, התרגום שעליו סמך הרמב"ם עצמו והעניק לו את הסכמתו, בהיותו פילוסוף שירד לדעתו של המחבר. עד היום, התרגומים המצויים במהדורות הקיימות היו משובשים במידה רבה, בחלקם באופן חמור. במקרים מסוימים אף "תוקנו" מתוך הבנת העורך את המקור הערבי, דבר שהוביל לשינויים משמעותיים מן הנוסח המקורי. המהדורה החדשה עושה שימוש בכתבי היד המעולים ביותר של תרגום אבן תיבון, ומשחזרת את הנוסח האחרון שהוא עצמו אישר. זהו הישג פילולוגי

הם היו שם בשבילנו זכרון לחיילים שנפלו אברהם בן פינחס

יהי זכרו ברוך

לאחר שסיים קורס קצינים והפך למפקד מחלקה בגדוד 46, ראה בתפקידו שליחות. "אין לי בעיה למות", היה אומר לחבריו, "אבל מה אני אגיד להורים של חייל אם הוא לא יחזור". גם כאשר נפצע באופן קשה כאשר רסיס של RPG פגע בראשו במהלך קרב בעזה, לא ויתר אברהם. לאחר ניתוח ראשו והחלמה קצרה, התעקש לחזור לשירות ולחבריו בשטח, שם המשיך להוביל באומץ ובמסירות. "אני נמצא במקום נפשי שלם עם עצמי שאני עושה משהו נכון וחשוב אז אני מוכן להסתכן", היה אומר. יותר מכל, היה אברהם איש של אמת. חבריו מספרים על אדם שמעולם לא התפשר על עקרונותיו, שידע לומר את האמת גם כשהיא אינה נעימה, ושהיה מוכן לשלם מחיר אישי על עמידתו האיתנה.

סרן אברהם בן פינחס נפל על קידוש ה' והגנת עמו וארצו ב' בכסלו התשפ"ה (7 בדצמבר 2024) בקרב ברפיח שבדרום רצועת עזה מפגיעת טיל ג'יט, והוא בן 24 בלבד. הוא הותיר אחריה הורים ותשעה אחים ואחיות, וזכרון של אדם מיוחד שחי את חייו במסירות מוחלטת למען עמו, ארצו ותורתו. יהי זכרו ברוך.

העשייה למען עם ישראל.

לאחר שלוש שנים וחצי בישיבה, החליט אברהם להתגייס לשירות קרבי משמעותי. למרות האתגר המיוחד שעמד בפניו - כאח שכול לאחר שאחותו אפרת נהרגה בתאונת דרכים ארבע שנים קודם לכן - בחר אברהם בדרך הקשה והאמיצה. בתמיכת הוריו, אמו התבטאה כי "אם צריך לתרום בשביל עם ישראל עוד ילד, אני מוכנה", התגייס לחיל השריון. בשירותו הצבאי, הפך אברהם במהרה לדמות מובילה ומשפיעה. בידע הטכני הרחב שלו ובהבנתו המעמיקה, הוביל את הטנק בדרכים חדשניות. ההתמקצעות שלו בתחום לא נבעה רק מרצון להצטיין בתפקידו, אלא מהסקרנות האינטלקטואלית האופיינית לו - מכלכלה וניהול ועד גיאופוליטיקה וטכנולוגיה. אך מעל לכל, בלטה האחריות העמוקה שחש אברהם כלפי החיילים תחת פיקודו.

אהבת תורה ואהבת הארץ היו שזורות בחייו של סרן אברהם בן פינחס מרגע לידתו בחרשה, יישוב שורשי בבנימין, ועד לרגעיו האחרונים ברפיח. אברהם, שגדל במשפחה ערכית המושתתת על אדני תורת ישראל ואהבת העם והארץ, היה בחור חייכן ושמן שידע תמיד להפיץ אור סביבו ולראות את טובת הכלל מעל לצרכיו האישיים.

בשנות לימודיו בישיבה הגבוהה "רועה ישראל" ביצהר, בלט אברהם בסקרנותו האינטלקטואלית הבלתי נדלית ובשאיפתו לשלב בין עולם התורה לעולם העשייה. חבריו מספרים כיצד תמיד חתר להעמיק בלימוד, תוך שהוא סוחף עימו את סביבתו לרמות גבוהות יותר של הבנה ומחויבות. "אברהם היה תמיד מושך קדימה גם בלימוד וגם בדרישות שלו מעצמו", מעידים חבריו.

לצד היותו תלמיד חכם, היה אברהם איש מעשה מובהק. הוא מעולם לא הסתפק בדיבורים - כל רעיון שעלה במוחו היה מיד מתורגם לפעולה ממשית. מארגון מחאות ציבוריות ועד סיוע פעיל בזמן מבצע "שומר החומות", אברהם ידע תמיד להיות בחזית

אחינו הנתונים בצרה ובשביה

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו,
שתחזק ותשמור ותנצור את אחינו בית ישראל,
השבוים והשבויים, בעבור שאנו מתפללים
בעבורם. הקדוש ברוך הוא ימלא רחמים
עליהם, ישמרם מכל צרה וצוקה ומכל נגע
ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי
ידיהם, יוציאם מחשך וצלמות וישיבם מהרה
לחיק משפחותיהם, ונאמר אמן. אחינו כל בית
ישראל, הנתונים בצרה ובשביה, העומדים בין
בין ובין בבישה, המקום ירחם עליהם, ויוציאם
מצרה לרוחה, ומאפלה לאורה, ומשעבוד
לגאלה, השתא בעגלא ובזמן קרוב, ואמרו אמן.

- אבינתן בן דיצה תרצה (31)
- אביתר בן גליה (24)
- איתן אברהם בן אפרת (24)
- איתן בן רות אדית (38)
- אלון בן עידית (23)
- אלקנה בן רוחמה (35)
- אריאל בן סילביה מוניקה (27)
- בר אברהם בן ג'וליה (22)
- גיא בן מירב (23)
- גלי בן טליה (27)
- דוד דיגו בן סילביה מוניקה (34)
- זיו בן טליה (27)
- יוסף חיים בן מרים (24)
- מקסים בן טלה נטשה (36)
- מתן בן עינב (25)
- מתן שחר בן ענת (21)
- נמרוד בן ויקטוריה (20)
- עמרי בן רוניקה אסתר (47)
- עידן בן יעל (20)
- רום בן תמר (20)
- שגב בן גלית (27)
- תמיר בן חירות (20)

שיחזרו שלמים
ובריאים במהרה

- אביב בן יוסף ותלמה
- אוריאל בן אמיר ונעמי
- אילן שלמה בן אברהם ומרים
- איתי בן ראובן וחגית
- איתן בן סול
- אליהו (צ'רצ'יל) בן משה ודבורה
- אסף בן אילן וקלרה
- אריה בן צבי ופניה
- גד בן ירמיהו ושרה
- גיא בן מישל ודוריס
- דניאל שמעון בן דודון ושרון
- דרור בן יובל ואלה
- הדר בן שמחה ולאה חריות
- טל בן זור ואסתר
- יאיר בן אדלר יעקב ושושנה פלור
- יהודית (ג'ודי) בת ויליאם ומרלין
- יונתן מרדכי בן איילת
- יוסף בן רצון ותנה
- ליאור בן גיורא ומיכל אוגניה
- מני בן יעקב וסוניה
- סתר בן אהרון ותמר
- עוז בן אמיר ומירב
- עומר מקסים בן רונן ואורנה אסתר
- עידן בן אליהו ודלית
- עמירם בן ישראל ושרה
- ענבר בת חיים ויפעת
- עפרה בת דב
- רונן בן תומר ורוזמרי
- רן בן יצחק וטליק
- שי בן כוכב ושלומית
- תמיר בן משה ויעל

לעילוי נשמתם ולהבאתם
לקבר ישראל במהרה. הי"ד.

עדכוני

זוכרים שסיפרנו לכם על מסע פסח של חניכי תנועת 'אחווה'? אז הנה עוד כמה עדכונים מהמסע שעדיין ממשיך ללוות אותנו בלבבות:

לאחר צעידה של כחצי שעה

הגיעו החניכים אל יתחנת האחדות בה התקיימה פעילות לכלל הסניפים: החניכים יצרו מאבנים, עלים, ענפים, פרחים ושאר חומרי טבע מיצג ענק ומהמם בו הופיעו המילים: "הנה מה טוב ומה נעים שבת 'אחווה' גם יחד". היה טוב, היה נעים, והיה שבת אחים גם יחד!

לאחר הליכה של כשעה

הגענו למתחם הפנינג שם היו כעשר תחנות עם פעילויות או טי די כאשר כל סניף עובר בכל הפעילויות וכמובן שקיבלו נקודות על ההצלחות לפי דירוג.

ארטיקים קפואים ומרעננים חיכו לנו ביציאה, על זה נאמר: דבר בעיתו מה טוב.

בסיומו של המסע

זכה כל חניך במדליית זהב, כי מה שמגיע - מגיע.

הכנת פירות בטאבון, וסחיטת תפוזים

למיץ קר ומתוק - היו בלי ספק רגעי שיא במסע המופלא שלנו. אין יותר טעים מאוכל שהכנת בעצמך, גם ברכת המזון אחר כך הייתה הרבה יותר בכוונה...

האוסף הכי שווה בעולם

אתם מכירים אוספים? אוספים אלו אנשים שיש להם תחביב - לאוסף כמה שיותר פריטים ישנים. יש אוספי מכונות, יש אוספי בולים, יש אוספי קונכיות, יש אוספי תכשיטים ויש... יש עוד אינספור חפצים שאנשים אוהבים לאסוף (אולי אפילו אתם בעצמכם אוספים... אם כן אשמח שתשלחו לי תמונה של האוסף שלכם! 😊). מה שמעניין באוספים זה שהם מכירים היטב כל פריט באוסף שלהם, ויכולים לספר בדיוק מתי השיגו אותו וכיצד, ומה בדיוק מיוחד ושווה בכל אחד מהחפצים. יש תקופה אחת בשנה בה כולנו פתאום הופכים לאוספים (ולא, אני לא מתכוונת לאוסף גרונטאות למדורת ל"ג בעומר 😊). משמעות המילה 'עומר' היא... איסוף! אנחנו אוספים יום ליום, יום ליום ומקבצים את כל ארבעים ותשעה הימים לאוסף מגוון ומשמעותי, שבו לכל יום יש את הסיפור המיוחד שלו ואת הכוח הייחודי שלו.

בתנועת הנוער שלנו העמקנו ללמוד על ספירת העומר, ניסינו לראות כמה דברים אנחנו יכולים להספיק בפרק זמן קצוב, ומה יכול לעזור לנו להספיק אפילו יותר... האמת? הופתענו מכמה הרבה הספקנו כשהיינו ממוקדים במטרה של ניצול הזמן.

הבנו שאחת המשמעותיות של הספירה היא להיות יהודים שכל יום שלהם נספר, כל רגע מחייהם מנוצל לטובה והם פועלים בו עוד ועוד טוב. היום חולף ועובר, אבל נשאר לנצח באוסף שלנו! העלינו רעיונות לניצול הזמן, לתעסוקה משמעותית בשעות הפנאי, ופתאום הרגשנו כל כך עשירים: 24 שעות ביממה הן הרבה מאוד זמן! וואו. כמה שאפשר להספיק בהן...

ריאיון קצר עם ← החניך מיכאל הלר

סניף עץ החיים, רמות, ירושלים

איך אתם מתכוונים לציין את ל"ג בעומר בסניף שלך? ואיך אתה מרגיש לקראת זה?

הרכז אמר שמתכוונים לעשות פעילות חמה ומדליקה לכבוד ל"ג בעומר והוא כבר רמז על זה כמה פעמים, אז אני מחכה כבר לראות מה באמת יהיה בפעילות אבל האמת שאצלנו בסניף כל פעם יש "אש" שהרכז שלנו (גדליה גרינגרס) מכניס בנו וגם שומעים את זה על השם שלנו "אור גדול!"

האם לפי דעתך ישנה מספיק מודעות לכללי הזהירות והבטיחות? ספר לנו למשל על כלל שחשוב לך במיוחד

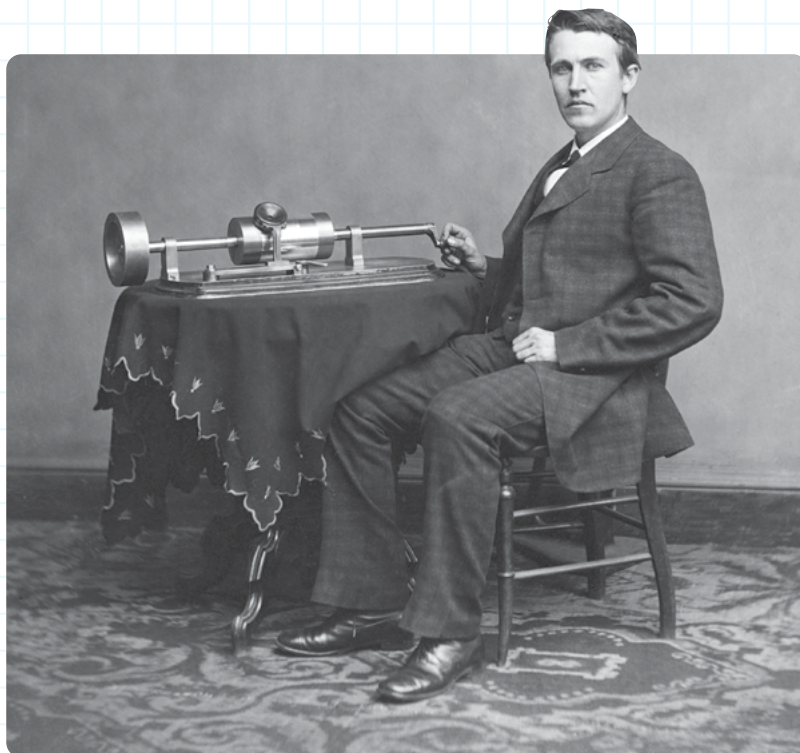
נראה לי שהמודעות יותר מדי קרובות אחת לשנייה וזה יכול להיות מסוכן. גם ראיתי שקבוצת ילדים שמה את המדורה די קרוב לעצים וזה יכול להיות מסוכן, כמו שראינו עכשיו בשריפות שהרבה יערות ועצים נשרפו, אז נראה לי שצריכים להקפיד על זה. ב'אחווה' דיברו איתנו על כמה חשוב שהשמחה תגיע מתוך זהירות ואחריות.

רק אתמול היה ל"ג בעומר. ספר לי על ההכנות בשכונה שלך

כל הילדים אוספים עצים וקרשים ממשטחים ורהיטים שאנשים לא צריכים וזורקים לפח, אז אנחנו לוקחים את זה ויש שטח ששמה אנחנו בונים את המדורה, ויש שם כמה וכמה מדורות.

תומס אדיסון

הממציא שלא הפסיק לנסות

תומס אדיסון

ילדים יקרים וחובבי מדע, האם חשבתם פעם איך נראו החיים ללא נורות חשמל? מה היו אנשים עושים כשהחשיך בערב? או איך היה נשמע העולם לפני שאפשר היה להקליט צלילים? את כל הדברים האלה, ורבים נוספים, אנחנו חייבים לממציא מיוחד בשם תומס אלווה אדיסון.

תומס אדיסון נולד בארצות הברית בשנת 1847. כילד, הוא למד בבית ספר רק שלושה חודשים! המורים חשבו שהוא מתקשה בלימודים, אך אמו האמינה ביכולותיו ולימדה אותו בבית. אדיסון היה סקרן מאוד וערך ניסויים במרתף ביתו כבר מגיל צעיר.

במהלך חייו, אדיסון רשם לא פחות מ-1,093 פטנטים (רישיונות להמצאות)! הוא הקים מעבדת המצאות מיוחדת במקום שנקרא מנג'ו פארק, וזכה לכינוי "הקוסם ממנג'ו פארק". אבל אדיסון לא היה קוסם - הוא פשוט עבד קשה מאוד.

בניגוד לדעה הרווחת, המצאות אינן מגיעות ב"הברקה" פתאומית. אדיסון פיתח שיטה מיוחדת: ניסוי וטעייה. הוא היה מנסה רעיון, בודק אותו, לומד מהטעויות, ומנסה שוב ושוב עד להצלחה.

כשפיתח את הנורה החשמלית, אדיסון ניסה יותר מ-1,000 חומרים שונים לחוט הלוהט! כששאלו אותו אם הוא לא מתוסכל מכל הכישלונות, ענה: "לא נכשלתי 1,000 פעמים. הנורה היא המצאה של 1,000 שלבים".

ההמצאות ששינו את העולם

שלוש מההמצאות החשובות ביותר של אדיסון הן:

הנורה החשמלית - אף שאדיסון לא המציא את הנורה הראשונה, הוא פיתח נורה מעשית שהאריכה ימים והייתה זולה מספיק לשימוש ביתי.

הפונוגרף - המכשיר הראשון בהיסטוריה שהקליט קול והשמיע אותו! אפילו אדיסון הופתע מההצלחה שלו. הראינוע - אדיסון תרם לפיתוח ההסרטה, ויצר סרטים קצרים שאנשים צפו בהם דרך מכשיר מיוחד.

נסו את זה בכית! חיקרופון פשוט

מה צריך?

- פחית ריקה ונקייה (כמו פחית שימורים)
- בלון גדול
- גומייה חזקה
- מקל ארוך (מטאטא או מקל מטאטא)
- סיכה ישרה
- איך עושים?
- חתכו את החלק העליון של הבלון ומתחו אותו על פתח הפחית (כמו עור תוף)
- הדקו את הבלון עם הגומייה היטב סביב הפחית
- הצמידו את הסיכה למרכז ה"תוף" שיצרתם

- החזיקו את המקל כך שקצה אחד נוגע בסיכה וקצהו השני נוגע בשולחן עץ
- דברו לתוך הפחית בקול רם וחשו כיצד הרטט עובר דרך המקל
- מה קורה ולמה? כשאתם מדברים, גלי הקול גורמים לבלון לרטוט. הרטט עובר דרך הסיכה והמקל אל השולחן, שמגביר את הקול. אדיסון השתמש בעיקרון דומה בפונוגרף הראשון שלו - הקול גרם לרטט שנחרט על גליל, וניתן היה להשמיע את ההקלטה על ידי הפיכת התהליך!
- הלקח מאדיסון
- אדיסון לימד אותנו שלהיות ממציא טוב צריך בעיקר התמדה ונכונות ללמוד מכישלונות. הוא אמר: "הגאונות היא 1% השראה ו-99% הזעה". גם כשאתם נתקלים בקושי, זכרו את אדיסון וההתמדה שלו, ואל תפסיקו לנסות!

סיפור עם צבע

אברמי נוביק

ביום שלישי בערב, הראש של רובי ריחף קצת.
הוא ניסה לזכור מה ספירת העומר, בלי להסתכל בלוח, אבל לא הצליח. במוצאי שבת כבר דמיין איך יצא מבית הכנסת אל הבית, אבל פתאום החזן והמתפללים התחילו לומר בקול 'לשם ייחוד' והוא נזכר שיש ספירת העומר. זה היה קל, 'היום אחד ועשרים יום שהם שלושה שבועות בעומר', אבל עכשיו הוא קצת מתבלבל. אם שלישי, אז כבר שלושה שבועות ושלושה ימים, אבל ארבע ועשרים או שלושה ועשרים? איך כולם מצליחים בכזו קלות? 'קרה משהו?' הקול שאל אותו. זה היה אבא שלו. הוא מבין הכל, גם אם לא אומרים כלום.
"שוב התבלבלתי בספירת העומר", אמר רובי.

"אהה", ענה אבא, "וזה מציק לך".
"משגע אותי שבכל מה שקשור למספרים אני כאילו נהיה ילד טיפש. לא זוכר כלום. אין לי כח לעצמי. חבל שיש מספרים בעולם".

אבא שלו חיך. רובי קצת נעלב מהחיך הזה. כן, אבא שלו זה יעקב בירנגלנץ הבעלים של בית התוכנה 'בירנגלנץ מערכות'. הוא אוהב מספרים ואצלו תמיד, גם כשיש מלא אותיות ומספרים על המסך זה נראה לו השפה הכי ברורה בעולם.

"אני יודע מה אתה חושב עכשיו", אמר אבא ורובי נלחץ. הוא באמת קורא מחשבות. אבא שלו ישב לידו והנמיך את הקול, כמו שהוא עושה כשהוא רוצה לספר סיפור ארוך.

"היה לי לאחרונה פרויקט גדול עם המון נתונים ותאריכים שהייתי צריך לזכור, יש לי, אתה יודע, תוכנות פשוטות שמנהלות סדר יום, אבל זה היה ממש לשים לב לכמה דברים במקביל, מורכב אפילו להסביר לך, ואפילו אני התבלבלתי".

"אז מה עשית?", היה רובי מסוקרן.
"מערכת קודים".

"קודים?"

"כן, בוא תראה דוגמה". אבא שלו ניגש אל חדר העבודה וחזר משם עם קופסה שבתוכה יש כרטיסיות קטנות צבעוניות וכך גם מדבקות בשלל צבעים. הוא לא ידע שאבא שלו גננת או משהו כזה. למה בכלל יש לו כאלה דברים? אבא שלו כתב כמה ספרות ולצד כל אחת מהם הדביק מדבקה עגולה בצבע אחר. 1 שחור, 2 לבן, 3 ירוק, 4 אדום,

"יפה מאוד. אז הלילה, בשלושים ושלושה לעומר, זה יהיה ארבעה שבועות וחמישה ימים".

מזווית הכיתה היה ניתן לראות איך ישי מרים אצבע גבוה גבוה, הוא היה מהמצייתנים של כיתה ד' 1.
"כן ישי?"

"אז זו רק שיטה להחליף מספרים בצבעים? למה זה קל יותר?"

הרב ברוך חיך. "במקום לנסות לזכור מספרים, המוח קל לו יותר לזכור צבעים וצורות, הוא זוכר טוב יותר תמונות ורגעים מאשר מספרים. כך למשל אם אתם רוצים לזכור מספר ארוך, תדמינו כל ספרה בצורה של חיה או חפץ ולפי זה תבנו סיפור. למשל, 33 תדמינו כמו גלים שמגיעים לחוף, שעליו יש כיסא שדומה למספר 4 ויד מושכת אותו, יד זה חמש אצבעות. והנה יד מושכת כיסא על חוף ים עם גלים יזכיר לכם איך שלושים ושלושה ימים זה חמישה שבועות וארבעה ימים".

הכיתה כולה התחילה להמציא בקול סיפורים מצחיקים לפי מספרים.

כמה שעות מאוחר יותר, בלילה, ליד המדורה הבוערת, רובי חשב על השיטה הזו ושאל את אבא שלו: "באמת היית צריך כזו שיטה בעבודה?"

"לא בדיוק כזו", חיך אבא, "אבל אני בהחלט השתמשתי בקודים של צורות שונות כדי לזכור דברים מורכבים, אבל אתה יודע, שהאמת היא שאת זה שאבתי מהרעיון של ספירת העומר. כי הספירה היא לא סתם מספרים, היא מראה לנו איך כל יום הוא התקדמות בהכנה למתן תורה, כל יום הוא באמת סיפור עם צבע".

5 כחול, וכך סדר צבעים שרובי דווקא זכר היטב.

"בוא ניקח כרטיסייה של עשרים וארבע", הוא אמר, "שים לב שהוא בצבע ירוק, כי ירוק הוא הצבע של הספרה שלוש וזה שבוע שלישי. והמדבקה בפנים גם היא ירוקה כי זה שלושה ימים. כך זה עשרים וארבע, שהם שלושה שבועות ושלושה ימים".

רובי התחיל להבין את הרעיון, הוא התאמן עכשיו על היום הבא. עשרים וחמש. לקח כרטיסייה ירוקה ושם בה עיגול אדום. שלושה שבועות וארבעה ימים. כל מה שהיה לו לזכור זה את מספר היום של אתמול, ואת כל השאר, איפה שהוא מתחיל להתבלבל, בשבועות וימים, כבר יעשו צבעי הכרטיסייה והמדבקות.

למחרת, בהפסקה, הוא הוציא את הכרטיסיות ושחק אתן. הרב ברוך, המחנך הבחין בזה והתעניין מה זה.
"מפתח הספירה שלי", השיב רובי בביישנות, "אבא עזר לי להכין אותו".
הרב ברוך התפעל. "זה מבריק", הוא אמר, "תביא את זה בערב ל"ג בעומר, ונראה את זה לכולם".

המחנך צייר על הלוח את הצבעים לפי מספרים, הוסיף ציור של מרובע אדום ושאל בקול: "אם היום אנחנו בשבוע האדום, זה אומר שאנחנו בשבוע ה-...?"

כולם צעקו ביחד: "הרביעי".

הרב הזמין את רובי לגשת ללוח ולצייר את הצבע הבא לפי סדר הצבעים. רובי צייר בתוך הריבוע האדום עיגול ירוק.

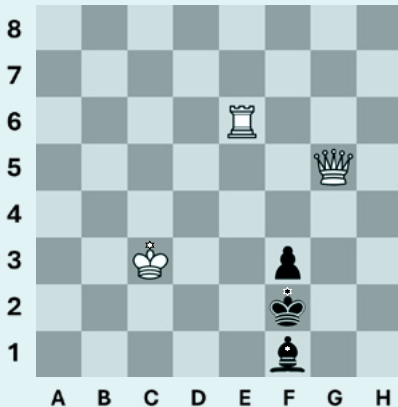
הלבן כופה מט בשני מסעים

תזכורת:
הלבנים נעים מלמטה למעלה,
השחורים מלמעלה למטה

מספר חידה: 1037

פתרון
חידה 1036

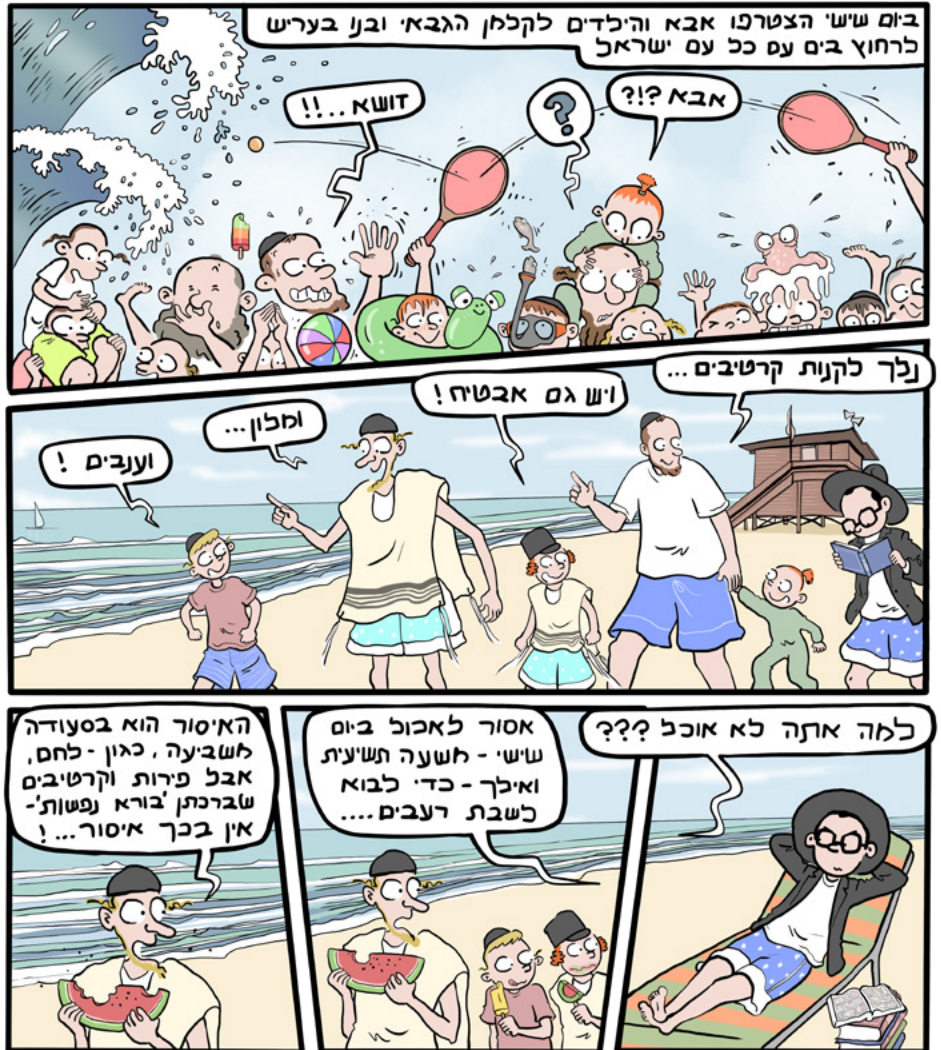
לכל מי שטען שאין פתרון... יש פתרון!

צריח ל-E1 < מלכה D2\G1\H4

❖ אם המלך יכה את הצריח, יקבל מיד מט על ידי המלכה ב-D2.
❖ אז המלך לא יכול לנוע, כמו גם החייל. נשאר הרץ. המלכה רוצה לבצע מט ממשבצת G1 ומזיממה תעלה בידה כמעט בכל משבצת אליה יעבור הרץ. אם הרץ ינסה לחסום ב-G2 המלכה תאיים במט מ-H4.

מאת: הרב יהודה קופרמן | איורים: בנצי וולמן

בשורה התחתונה

מצווה להימנע מאכילת סעודה משביעה (כמו לחם או מיני מזונות) החל משעה תשיעית והלאה, שהיא בערך 3 שעות לפני כניסת השבת. את הזמנים המדויקים ניתן למצוא בלוחות השנה. עם זאת, מותר לאכול פירות, ירקות ומאכלים קלים שברכתם האחרונה היא "בורא נפשות". אך גם כאן יש להיזהר שלא לאכול כמות גדולה שעלולה להשביע עד כניסת השבת. טעם המצווה הוא כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול, וכך יקיים את מצוות עונג שבת בסעודת ליל שבת בתאבון ובשמחה.

מקור: שולחן ערוך, סימן רמ"ט סעיף ב'

אישת מתלוננת לחברתה: "אני ממש לא יודעת מה לקנות ליום ההולדת של בעלי, יש לו כבר כל מה שאני צריכה..."

אנשים נעלמים בתוכו. לכן קוראים לזה פוף.

אם אומרים על שואב רובוטי שהוא "משאיר אבק למתחרים", זה טוב או לא?

הנחת תפילין רפרודוקציה של סטניסלב בנדר שפורסמה בגרמניה בשנות ה-20 של המאה ה-20. מוצגת בשימוש הוגן

סטניסלב בנדר

אמנות
סטניסלב בנדר (1882-1975) היה צייר יהודי פולני שנמנה על 'אסכולת מינכן'. הוא נולד בלודז' שבה חי בימי נעוריו, משהתגלה בידי אמנים שחי בלודז', נשלח ללימודים באקדמיה ז'וליאן פריז ב-1904 ואחר כך באקדמיה לאמנויות יפות במינכן. בשנות ה-20 של המאה ה-20 הציג בתערוכות של אמנים יהודים באירופה וסדרת רישומים שלו מהחיים היהודיים הודפסה בפרנקפורט ב-1919 ושוב בידי מו"ל אחר במינכן

ב-1921. בזמן הכיבוש הנאצי בצרפת הוא נמלט ולאחר מלחמת העולם השנייה חזר והתיישב במינכן. ספרי הרפרודוקציות שלו נפוצים מאוד ויצירות מקוריות שלו מופיעות מעל לעת בבתי המכירות הפומביות.

רבי משה פנחס טרונק

ה'תר"ד, 1854 - כ"ג באייר
ה'תרע"ב, 10 במאי 1912

יארצייט
רבי משה פנחס ב"ר ישראל יהושע טרונק היה רבה של קוטנו שבפולין במשך קרוב לעשרים שנה.

בנו יחידו של רבה הנודע של קוטנו ומגדולי הדור, רבי ישראל יהושע (יהושע'לה) מקוטנא. למד מפי אביו ומפי רבי יחיאל דנציגר רבה של פילץ ולימים האדמו"ר המייסד של חסידות אלכסנדר.

נישא בגיל צעיר מאוד לנערה מיוחסת. בתו של רבי אברהם מאיר מושיקט רבה של ביאליב'ג' ונכדתו של רבי ישעיה מושיקט, רבו הנודע של הפרבר הורשאי פראגה. נסיונותיו של אביו להביא למנותו כרבה של העיר מלאוהו בצפון פולין עלו בתוהו אל מול התנגדותם של חסידי גור למינוי רב הנמנה על חסידי אלכסנדר. לאחר שורת תפקידי רבנות משניים, נפטר אביו והוא התמנה על מקומו כרבה של קוטנו.

מלבד תכתובות תורניות שלו עם גדולי דורו, לא העלה את חידושי תורתו על מכש הדפוס והם אבדו.

בנו הצעיר רבי יצחק יהודה, שהיה ממייסדי הסתדרות 'המזרחי' ו'פועלי אגודת ישראל', נישא לבת האדמו"ר מסוכטשוב השם משמואל' ומילא את מקומו לאחר פטירתו. בן אחר היה הגביר חיים אברהם טרונק שחי ופעל בלודז'.

[תקציר מתוך 'אישי ישראל']

'שארית ישראל' בבולטימור

תחת השמש
קהילת 'שארית ישראל' דבולטימור היא הקהילה הוותיקה ביותר בעיר החשובה במרילנד, ארצות הברית, שנותרה אורתודוקסית לכל אורך שנות פעילותה. הקהילה שנוסדה בידי הרב אברהם יוסף רייס ב-1851, הקפידה על תקנון נוקשה כמו למשל תקנה שלפיה רק שומרי שבת יכולים להיות חברים בעלי זכות הצבעה ולקבל כיבודים

צילום: Baltimore Heritage from Baltimore, MD, USA

בטקסים הדתיים, מדיניות שהביאה בשלב מסוים לכך שמתוך 150 חברים, פחות מעשרה זכו למעמד זה. המבנה המרשים של בית הכנסת ברחוב מק'קולו, שנחנך בשנת 1903, נבנה בסגנון הרומנסק האמריקאי עם עמודים בסגנון מורי, כיפות מזרחיות-גותיות וחלון עגול מיוחד בכניסה. המבנה שירת את הקהילה עד שעברה בשנת 1925 למשכנה החדש בפארק הייטס. אך מראהו החיצוני השתמר גם 100 שנה אחר כך.

עץ הדרקון

הידעת?
בלב האוקיינוס ההודי, באי סוקוטרה המשתייך לתימן, גדל עץ מוזר ומרשים שזכה במשך הדורות לשם 'עץ דם הדרקון' (Dracaena cinnabari). צמרתו דמוית המטרייה נראית כאילו נלקחה מעולמות הפנטזיה, אך ייחודו האמיתי טמון

בשרף האדום שהוא מפריש — נוזל עז שכונה בימי קדם בידי שוכני האיים השטופים באמנות תפלות בשם 'דם הדרקון'. השרף שימש בעבר לצביעת כלי נגינה, לרפואה מסורתית, ואף כחומר לקוסמטיקה וקטורת. האי סוקוטרה, שבו העץ גדל, מבודד מבחינה גאוגרפית ובוסנית ומכונה לעיתים "האי החיזורי" בשל הצמחייה הייחודית שבו. העץ הפך לסמל של העמידות והיופי של הטבע באזורים קשים למחיה.

עץ דם הדרקון באי סוקוטרה
צילום: Rod Waddington from Kergunyah, Australia. רישיון: CC-BY-SA-2.0

אחווה

לקבלת העלון חדי שבוע
במיל' או בוטסאפ שלחו את
המילה 'עלון' לבוט שלנו
072-371-4400
aloh@achvat.co.il